

§ 1 Anmälan om vice ordförande i utskott

Tredje vice talmannen anmälde att *Louise Meijer* (M) valts till vice ordförande i konstitutionsutskottet från och med den 19 september.

§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Propositioner

2024/25:1

Utgiftsområde 1 till konstitutionsutskottet

Utgiftsområde 2 och 25–27 till finansutskottet

Utgiftsområde 3 till skatteutskottet

Utgiftsområde 4 till justitieutskottet

Utgiftsområde 5 och 7 till utrikesutskottet

Utgiftsområde 6 till försvarsutskottet

Utgiftsområde 8 och 10–12 till socialförsäkringsutskottet

Utgiftsområde 9 till socialutskottet

Utgiftsområde 13 och 14 till arbetsmarknadsutskottet

Utgiftsområde 15 och 16 till utbildningsutskottet

Utgiftsområde 17 till kulturutskottet

Utgiftsområde 18 till civilutskottet

Utgiftsområde 19, 21 och 24 till näringsutskottet

Utgiftsområde 20 och 23 till miljö- och jordbruksutskottet

Utgiftsområde 22 till trafikutskottet

Propositionen i övrigt till finansutskottet

2024/25:2 till finansutskottet

2024/25:14 till trafikutskottet

Framställning

2024/25:RB3 till finansutskottet

§ 3 Svar på interpellation 2024/25:3 om tandvården för 19–23-åringar

Anf. 1 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! Eva Lindh har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att kompensera för övergångsreglerna så att regionernas ekonomi inte belastas.

Mun- och tandhälsan i Sverige är överlag god. Den svenska tandhälsan har, i takt med utvecklingen av välfärdssamhället och utbyggnaden av tandvården, under lång tid utvecklats positivt. Det finns dock grupper med förhöjd risk för försämrad munhälsa och grupper med sämre munhälsa. Hos äldre personer finns flera faktorer som kan bidra till en försämrad munhälsa. Äldre personer får ofta en försämrad salivproduktion, dels på grund av just högre ålder, dels på grund av att många har läkemedel som påverkar salivproduktionen. Äldre personer kan också få försämrad motorik och därmed svårare att sköta sin munhygien. Vidare har många äldre personer en begynnande grad av tandlossning som är en riskfaktor för att utveckla allmänsjukdomar.

Regeringen aviserar därför i budgetpropositionen för 2025 en tandvårdsreform som syftar till att tandvårdens högkostnadsskydd mer ska efterlikna det som finns i övrig vård. Ett förstärkt högkostnadsskydd innebär lägre tandvårdskostnader för patienter 67 år och äldre. Målsättningen med ett förstärkt högkostnadsskydd är att patienter med behov av tandvård i högre grad ska kunna besöka tandvården efter behov och därmed få bättre munhälsa. Regeringen avser att från 2026 årligen avsätta cirka 3,4 miljarder kronor för att stärka tandvårdens högkostnadsskydd.

För att tandvårdens resurser ska kunna nyttjas effektivt fattade regeringen under förra året beslut om justeringar i utformningen av det statliga tandvårdsstödet och åldersgränsen för avgiftsfri tandvård. Till skillnad från äldre personer är unga vuxna en grupp där de flesta har en god mun- och tandhälsa. Regeringen avser därför att sänka åldern för fri tandvård från dagens 23 år till 19 år. Dessa unga vuxna kommer i stället att vara berättigade till dubbelt allmänt tandvårdsbidrag.

Det är viktigt att poängtera att regioner, folktandvårdsorganisationer samt privattandvården har efterfrågat denna ändring. Förändringsförslaget presenterades förra hösten och bygger på förslagen i betänkandet *När behovet får styra – ett tandvårdssystem för en mer jämlik tandhälsa* (SOU 2021:8).

Regeringen bedömer att förslaget att sänka åldersgränsen för avgiftsfri tandvård från dagens 23 år till 19 år ger ökade möjligheter för folktandvårdens vårdgivare att prioritera sina resurser till mer nödvändig tandvård än den tandvård som ges till unga vuxna, där merparten har god mun- och tandhälsa. Exempelvis anser Folktandvårdsföreningen att en sänkning av åldersgränsen är bra, eftersom förändringen skapar utrymme för patienter med större behov. Det kan i sin tur skapa ökade möjligheter för folktandvårdens vårdgivare att rekrytera och behålla personal, eftersom patientgruppen förändras och med den behovet av ett bredare spektrum av tandvårdsåtgärder.

Utöver de ökade patientintäkter som förslaget väntas leda till kan det för folktandvårdens personal innebära fler och mer varierade arbetsuppgifter, vilket skapar förutsättningar för kompetensutveckling. Därutöver bör den kommande reformen kopplad till tandvårdens högkostnadsskydd för personer 67 år och äldre på sikt minska regionernas kostnader för det regionfinansierade tandvårdsstödet.

Mot bakgrund av att regionerna och tandvårdens aktörer kommer att gynnas av sänkningen av åldersgränsen för avgiftsfri tandvård planerar regeringen inte någon finansiering av övergångsreglerna.

Anf. 2 EVA LINDH (S):

Fru talman! Debatten i dag handlar om tandvården för 19–23-åringar. I den här debatten skulle jag kunna tala om vikten av jämlik tandvård, så att det inte blir en klassfråga om man har fungerande tänder eller ej. Jag skulle kunna tala om vikten av att i ung ålder få till bra tandvårdsrutiner för framtiden, till exempel att regelbundet gå till tandläkaren. Jag skulle kunna tala om att tandhälsan generellt blir bättre och att ett skäl till att tandhälsan är så bra i Sverige kanske också är att vi har avgiftsfri tandvård för 19–23-åringar men att den långsamt också håller på att bli sämre. Det gäller inte gruppen svenskar i allmänhet men för en del.

Jag skulle också kunna tala om svårigheterna för unga människor att klara av att betala tandvården, eftersom inkomsterna är ojämna och de senaste tiderna har varit tuffa för unga vuxna och många studenter. Få personer under 23 år har ju fast anställning. De pluggar eller arbetar ojämnt, och inkomsten är inte att lita på. Detta skulle jag kunna tala om.

Jag skulle också kunna tala om att det känns lite märkligt när regeringen i budgettider går ut och säger att man kommer med den kanske största tandvårdsreformen på 20 år när det man tänker genomföra inte kommer förrän 2026.

Allt detta är oerhört viktigt, och jag skulle kunna ägna väldigt mycket tid åt det här. Men jag vill rikta in mig på en fråga. Den handlar egentligen om något så tråkigt som finansieringsprincipen – det låter i alla fall tråkigt. När vi nationellt i riksdag och regering beslutar saker som påverkar på lokalt plan – i detta fall handlar det om regionerna – brukar vi skicka med pengar.

Nu har regeringen beslutat att man inte längre ska ha en reform med gratis tandvård för 19–23-åringar. Samtidigt har man beslutat om övergångsregler. Jag vänder mig inte emot övergångsreglerna i sig. De verkar rimliga, för om till exempel folktandvården har påbörjat en insats pågår den under väldigt lång tid, särskilt i den åldern. Det som regeringen nu har gjort innebär att de unga ska fortsätta få gratis tandvård, men kostnaderna för detta ska inte staten stå för utan det får regionerna göra.

Samtidigt har vi en sjukvårdskris i Sverige. I går presenterade regeringen hela sin budget. Jag trodde att man skulle skicka med mer pengar till sjukvården, men vad som händer är att det kommer mindre pengar 2025 än vad som kom i år. Dessutom får regionerna nu, som en liten extrapresent, betala övergångsreglerna för tandvården. Det är inte rimligt. Tycker socialminister Forssmed att det är rimligt?

Anf. 3 ANNA VIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag förstår att statsrådet vill tala om en kommande, helt annan tandvårdsreform och inte detta förslag som tar bort avgiftsfri tandvård för unga mellan 19 och 23 år. Det är en nedskärning i tandvårdssystemet med cirka 500 miljoner.

Den nu aktuella propositionen innebär alltså att regeringen ensidigt går fram med besparingar utan att samtidigt lämna några förslag om förbättringar. Förslaget innehåller också en övervältring av kostnaderna för övergångsreglerna på regionerna under flera år. Övergångsreglerna handlar om att de äldre bestämmelserna om avgiftsfrihet för barn och unga fortfarande ska gälla för tandvårdsbehandlingar som påbörjats före ikraftträdandet vid årsskiftet. De äldre bestämmelserna ska också gälla om regionen före ikraftträdandet beslutat att en tandvårdsbehandling ska vara avgiftsfri för en patient.

Som Eva Lindh framförde finns det ingen finansiering för övergångsreglerna när statsbidraget tas bort vid årsskiftet. För Region Stockholm rör det sig om 17 miljoner kronor som skattebetalarna i regionen tvingas punga ut med. I Dalarna säger tandvårdschefen att det kommer att kosta 19 miljoner, en summa som de inte har att tillgå. Det här beloppet kan vara mycket högre för andra regioner, som kan ha långa köer till exempelvis tandreglering.

Som Eva Lindh också nämnde ska regionerna, som redan nu befinner sig i en sjukvårdskris, stå för tandvårdskostnaderna för övergångsbestämmelserna. Sjukvårdskrisen visar sig till exempel genom de stora varsel inom vård och omsorg som slår rekord i flera regioner. Till och med augusti har 4 547 personer i vård och omsorg varslats om uppsägning, vilket är den högsta siffran sedan 2010, enligt Arbetsförmedlingen.

Facken i välfärden, som företräder mer än 1 miljon medlemmar, skrev i går om de enorma utmaningar som välfärden står inför och hur besvikna de var på regeringens sjukvårdsbudget. Sjukvårdsbudgeten innebär minskningar av anslagen till både sjukvård och äldreomsorg. Samtidigt nollas uppräkningsen av de generella statsbidragen till kommuner och regioner. Det innebär att de totala tillskotten till vård och omsorg minskar med SD:s och regeringens budget. Regionerna brottas fortfarande med stora underskott. Vad regionerna inte behöver är att dessutom få ytterligare kostnader för tandvård övervältrade på sig av staten.

Anf. 4 ADRIAN MAGNUSSON (S):

Fru talman! Jag tackar Eva Lindh för interpellationen, som berör ett viktigt ämne och ett förslag som kommer att få ganska stor inverkan på ganska många unga människors privatekonomi. Interpellationen berör i huvudsak finansieringen för regionerna och hur de ska kompenseras för de ökade kostnader de nu får. Det är en viktig fråga. Vi har ju i det här landet en sjukvårdskris som regeringen har tryckt ned i halsen på landets regioner och i slutändan på patienter och personal inom sjukvården.

I retoriken och framställningen av det här förslaget har man från regeringens sida i någon mening ställt grupp mot grupp. Jag har reagerat ganska starkt på det. Man har mer eller mindre sagt att landets unga måste få det sämre för att landets äldre ska få det bättre. Det är ett ganska märkligt budskap att en grupp måste få det sämre för att en annan ska få det bättre.

Det som gör detta ännu märkligare är att regeringen lägger lika mycket pengar på att sänka skatten för de allra rikaste. 4,7 miljarder kostar det att ge ministrarna själva 30 000 kronor mer om året. Det är inga problem. Men att ge landets 19–23-åringar fri tandvård finns det tydligen inte pengar till.

Fru talman! Det här är tyvärr bara ett i raden av studentfientliga förslag som regeringen lägger fram. Bostadsministern, socialministrarnas partikamrat, har stoppat allt bostadsbyggande och har inte gjort mycket för att det ska komma igång igen – ingenting, skulle jag vilja påstå. Det har lett till att boendesituationen försämrats ännu mer för landets studenter, och den var knappast rosenskimrande innan. Det är fler studentstäder än tidigare som inte klarar av att tillhandahålla bostäder åt studenterna under den första termin de pluggar. Det är dåligt, och det är en direkt följd av regeringens politik.

I den budgetproposition som överlämnades till riksdagen i går kan man utläsa att regeringen också skär ned på anslaget till studentinflytande. Det är inte första gången studentkårerna får den smällen. De blir av med 20 miljoner kronor 2026. Den tidigare utbildningsministern har många gånger uttryckt sig nedlåtande om studenters engagemang, så det kanske inte förvånar. Vidare kommer regeringen att sänka takbeloppet på lärosätena med 217 miljoner kronor nästa år, vilket kommer att slå mot studenters utbildningar. Larm har redan kommit om att den lärarledda undervisningstiden sjunkit rejält på grund av att det sparas pengar, inte minst på exempelvis Stockholms universitet.

Nu kommer alltså nästa slag mot landets studenter, när den fria tandvården stryks. I stället ska skatten sänkas för dem som tjänar allra mest i det här landet. Hade regeringen verkligen velat förbättra välfärden hade man inte behövt låta landets studenter, en grupp som minst sagt redan har det tufft, stå för notan. Exempelvis kan en utdragen tand kosta 7 705 kronor, medan CSN ger 13 156 kronor. Om en student råkar ut för detta hade nog de där 30 000 kronorna som ministrarna ger sig själva i skattesänkning suttit ganska fint.

Jag tror att det är många äldre där ute som mer än gärna hade sett att det här landets allra rikaste inte fått en skattesänkning utan att i stället deras barnbarn inte behövt välja mellan att gå till tandläkaren och att betala hyran. De vet nämligen att deras barnbarn som pluggar på något av landets universitet har det ganska knapert. Men det kan ju också vara så att studenterna inte har råd med lägenhet. Det är inte säkert med den här regeringens bostadspolitik.

Fru talman! Regeringens studentpolitik lämnar verkligen mycket att önska. Det här förslaget visar att man fortsätter på den inslagna vägen. Det är en stor besvikelse.

Anf. 5 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag påminner om att debatten handlar om tandvården för 19–23-åringar.

Anf. 6 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! Jag uppfattar att det primärt är tandvården vi ska diskutera. Det är därför vi har den här interpellationsdebatten, inte för att skapa ”content” eller vad det nu är i de sociala kanalerna.

Jag undrar om interpellanten och övriga meddebattörer har läst Veronica Palms utredning. Där konstaterar hon att den avgiftsfria tandvården för 19–23-åringar strider mot behovsprincipen och leder till undanträngningseffekter som gör att människor med större – och stora – behov av tandvård inte får den tandvården. Är inte behovsprincipen väldigt viktig att värna inom tandvården? Jag tycker det. Jag tycker att vi har gett tandvården i Sverige för lite efter behov och för mycket efter andra premisser, och jag tycker att det är rimligt att ändra det.

Jag tolkar interpellanten och övriga meddebattörer som att Socialdemokraterna kommer att vara emot sänkningen av åldersgränsen till 19 år. Det innebär väl då också att man inte är för den förbättring som vi gör för landets äldre, som har större tandvårdsbehov, eftersom det är svårt att göra de här sakerna samtidigt med tanke på de kapacitetsbrister vi har i tandvården. Detta är också väldigt tydligt i Veronica Palms utredning.

Min fråga tillbaka blir: Kommer ni att avvisa det förstärkta högkostnads skyddet för äldre och de möjligheter till ökad kapacitet som borttagandet av den avgiftsfria tandvården för 19–23-åringar innebär? För 19–23-åringar införs i stället ett dubbelt tandvårdsbidrag som innebär att de får goda möjligheter att fortsätta med en god tandvård och en bra munhälsa.

Interpellanten och övriga debattörer lyssnar knappast på professionen. Folktandvårdens organisationer, Privattandläkarna och regionerna har efterfrågat detta, för man ser precis det som vi beskriver: att vi behöver fokusera på dem med störst behov. Folktandvårdens förutsättningar behöver också bli bättre för att man ska kunna öka intäkterna till folktandvården på ett annat sätt än i dag och ge dem ökade möjligheter att konkurrera med privata aktörer.

Jag tycker att det är angeläget att försöka göra någonting åt detta. Men jag konstaterar att mina motdebattörer, Eva Lindh och andra, inte vill göra detta utan tror att det går att vara alla goda gåvors givare. Det gör det inte med de problem och brister som vi har i tandvården. Det har inte minst Veronica Palms utredning pekat mycket tydligt på.

Vad gäller övergångsreglerna är vår bedömning att den här förändringen kommer att leda till en förbättrad ekonomi för regionerna initialt och att den kommer att vara kostnadsneutral på totalen. Därför finns det inte heller skäl att tillföra medel, som vi gör när vi lägger ökade kostnader på regionerna. Det gör vi inte här, utan detta är kostnadsneutralt. På sikt kommer det dessutom att leda till förbättringar för regionerna.

Det kan såklart bli någon skillnad i någon region. Men bedömningen är inte att det ska leda till ökade kostnader. Det ska tvärtom på sikt leda till ökade intäkter och ökade möjligheter inte minst för folktandvården, och det är väldigt angeläget.

Anf. 7 EVA LINDH (S):

Fru talman! Jag kan börja med att konstatera att socialministern inte i något ens berörde den fråga som jag ställde. Jag kommer att ställa den igen.

Självklart handlar politik inte bara om att vilja, något som är bra. Vi vill mycket. Att vilja är viktigt. Men det handlar väldigt mycket om att prioritera. Det har socialministern helt rätt i. Det handlar om att prioritera mellan olika saker som är viktiga. För oss socialdemokrater är det och kommer alltid att vara väldigt tydligt vad vi prioriterar.

Vi har alltid prioriterat och kommer alltid att prioritera välfärden. Det är sjukvården, vården, skolan och omsorgen. Det gör vi även här. Det som den SD-styrda regeringen nu prioriterar är inte välfärden. Den prioriterar skattesänkningar för dem som redan har. Det är det som politiken just i dagarna väldigt mycket står för.

Jag är på allvar väldigt upprörd och faktiskt också förvånad över det man ser och det jag ser i min vardag. Jag tror att de flesta människor ser att vi har en sjukvård som går på knäna. Det är väldigt tydligt i min egen hemregion, Region Östergötland. Där kommer vi mot slutet av året att ha extremt många färre i personalen. De måste springa fortare för att ens kunna klara det som är deras uppdrag, att hjälpa, stötta och vårda dem som är sjuka i vårt län.

Att man då väljer att lägga mindre pengar på sjukvården gör att jag nästan inte har ord. De miljoner som vi nu talar om kan tyckas som en liten del. Men det är upprörande att man inte lägger resurser på den sjukvård som blöder och som verkligen behöver resurser. Sedan fattar man ett beslut som inte bara drabbar människor utan också drabbar sjukvården i sin helhet därför att det övervältrar kostnader på regionerna, som ju har ansvar att utföra sjukvården i Sverige.

I Östergötland räknar man med att det handlar om minst 450 personer. Jag vill återigen säga att jag inte har ett problem med att man har övergångsregler. Det är rimligt att de som har gått in i att till exempel få en tandreglering eller någonting annat med premissen att få det gratis också ska få det framöver. Problemet är att regeringen inte för över pengar till regionerna för att kunna klara de övergångsreglerna. Då blir det än mindre pengar till sjukvården, och förstås också till tandvården.

Allt detta är väldigt problematiskt, och det upprör mig på allvar. Socialministern nickar här och menar att han svarade på min fråga. Jag vill ännu en gång ställa frågan: Tycker socialministern att det är rimligt att ytterligare övervältra kostnader på sjukvården i det här läget? Det är faktiskt det som regeringen gör med det här beslutet.

Anf. 8 ANNA VIKSTRÖM (S):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret!

Statsrådet talar om behovsprincipen. Jag skulle vilja säga att någonting som verkligen sticker ut i propositionen är hur det framhålls hur positivt förslaget är för den privata tandvårdsmarknaden som nu får 500 000 patienter till sig. Det framhålls flera gånger.

Förslaget innebär ingen satsning på tandvården utan en försämring. Regeringen tar bort 576 miljoner från tandvårdssystemet. Det är vad propositionen handlar om. Samtidigt lägger regeringen kostnaderna för övergångsreglerna på regionerna.

Det är ett par månader under hösten som det går att kvala in till övergångsreglerna för de patienter som inte har påbörjat sina behandlingar för att de förhoppningsvis ska kunna få sin behandling bedömd som avgiftsfri.

Vi ska komma ihåg att många patienter står i kö en längre tid, och det är inget som de själva kan påverka. Många oroliga föräldrar i Region Stockholm hör av sig och är förtvivlade. De vet inte om de vågar börja en tandreglering för sina barn av rädsla för att det ska kosta dem för mycket.

I vissa regioner är köerna väldigt långa för den här typen av behandling. Det finns unga som har stått i kö i åtta tio år. Vi kunde nyligen läsa om det i medierna. Det är inte konstigt att många blir oroliga – både barn, unga och föräldrar – när tandvården inte fungerar och det sker nedskärningar som gör att det blir osäkert om de kommer att kunna få sina behandlingar.

Anf. 9 ADRIAN MAGNUSSON (S):

Fru talman! Att en så pass tydlig försämring slår mot den åldersgrupp som i så stor utsträckning utgörs av studenter måste ändå anses vara relevant att lyfta fram i en sådan här debatt. Jag kan inte förstå hur det inte kan vara det. Men jag får acceptera att socialministern inte vill prata om det.

Jag vill leda i bevis att det är ett mönster att regeringen hela tiden riktar in sig på studentgruppen och gör försämringar för just den gruppen. Som sades här precis innan av ledamoten Vikström finns det en utbredd oro inom åldersgruppen för vad det kommer att leda till.

Det är ganska många studenter som har tandvårdsinsatser. De känner nu en oro för vad som kommer att hända i framtiden. Vad kommer att hända om jag skulle behöva tandvård? Hur kommer det att påverka min privatekonomi?

Som jag sa kan en utdragen tand kosta nästan 8 000 kronor. Det har funnits kostnader på 13 000 kronor. Vi har en situation i Sverige där hyrorna stiger, och vi har en skenande bostadsbrist. Det är klart att det påverkar. Politik hänger ihop. Det är vad jag försöker att leda i bevis här.

Socialministern vill förminska det till att jag vill skapa content. Jag får då ännu mer bevis på hur regeringen ser på åldersgruppen studenter. Den utgörs i ganska stor utsträckning av gruppen i åldern 19–23 år.

Det hade gått att göra både och. Det hade gått att inte sänka skatten med 30 000 kronor för till exempel landets ministrar och de allra rikaste. Eller man hade till exempel kunnat göra som har efterfrågats här, att flytta över pengar till regionerna. Det hade åtminstone gått att göra.

Men det är viktigare att sänka skatten med 4,7 miljarder kronor för de allra rikaste. Som vi fick höra här är det tydligen viktigare att göda den privata tandvårdsmarknaden än att se till att regionerna får de resurser som de behöver.

Anf. 10 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! Jag kunde förstås ha avstått från min kommentar. Jag noterar bara att en stor del av ledamotens inlägg handlade om helt andra saker än tandvård.

Jag är här i egenskap av socialminister. Jag har ansvar för tandvården. Det är så interpellationsinstitutet fungerar. Man kallar ett statsråd för att tala om statsrådets ansvarsområde och inte om tusen andra frågor.

Då kan vi ha en annan debatt. Det kan vi gärna ha. Det var bara en liten kommentar till det. Vill man tala om bostadspriser talar man med Andreas Carlson. Vill man tala om andra saker får man tala med andra statsråd.

Det här är en situation som framför allt folktandvården upplever skapar ett läge som gör att den inte kan erbjuda tandvård efter behov och att behovsprincipen ställs åt sidan. Det har konstaterats i Veronica Palms utredning.

Det är angeläget att göra någonting åt detta så att fler personer med ökade behov ska få tandvård. Det är det som Anna Vikström så väl beskriver med de människor som står i kö till tandvården. Frågar man tandvården själv om vilka orsaker det finns till detta pekar den ut några olika saker. En sak de pekar ut är fri tandvård för 19–23-åringar. Det har bidragit till köerna. Det har bidragit till att behovsprincipen sätts ur spel.

Ibland undrar man också om Socialdemokraterna vet hur 24-åringarna har det. Är det helvetet som drabbar dem? Ursäkta ordvalet; jag tar tillbaka det direkt. Jag är bara lite trött.

Vi behöver förändra tandvården så att den ges mer efter behov. Jag har respekt för att man kan vara kritisk till den här förändringen, men då behöver man också förklara hur vi ska göra med kapacitetsbristerna och hur vi ska lösa behovsprincipen. Man behöver nog också säga att man ska avvisa en tandvårdsreform för dem som har stora behov och som är äldre. Vi vill göra en tandvårdsreform för dem för att helt enkelt se till att de får lägre tandvårdskostnader.

Det här är prioriteringar man behöver göra. Är det rimligt att göra dessa prioriteringar? Ja, det är det. Tandvårdens organisationer vill se detta, och utredningar vill se detta. Det innebär besparingar eller minskade kostnader, men vi lägger också till mångdubbelt större belopp, inte minst för äldres tandvård – på tal om att satsa på välfärden.

Skattesänkningar nämns. Jag har noterat att Socialdemokraterna har varit med och avskaffat värnskatten. Det är deras val och deras möjlighet att göra det. När får super är det rätt, så att säga. Men man har möjlighet att göra båda sakerna. Man kan sänka skatten så att det lönar sig bättre att arbeta. Då får vi mer tillväxt så att vi också klarar framtidens välfärd. Det är oerhört angeläget.

Vad gäller övergångsreglerna är vår bedömning att reformen är kostnadsneutral och att den på sikt leder till ökade möjligheter till intäkter för folktandvården, ökade möjligheter att behålla personal, ökade möjligheter till kompetensutveckling och inte minst ökade möjligheter till intäkter. Tanken är inte att gynna den privata tandvårdsmarknaden, utan syftet är att tandvården ska fungera bättre och, inte minst, att underlätta för folktandvården.

Anf. 11 EVA LINDH (S):

Fru talman! Nu skulle vi ju inte prata om något annat än tandvården, men eftersom socialministern lyfter några andra frågor vill jag bara göra några förtydliganden.

När det gäller skattepolitik tror jag att socialministern väldigt väl vet att avskaffandet av värnskatten inte var något som Socialdemokraterna kom med som förslag. Det handlar om att samarbeta, och ibland får man göra saker som man inte vill. Detta hade inte varit vår prioritering; det tror jag att socialministern vet.

Vi pratar om skatterna därför att det handlar om prioriteringar. Politik handlar både om vad vi önskar att göra och om att prioritera. Att prioritera att redan rika får mycket mer känns väldigt dåligt, åtminstone i min mage. Det känns dåligt när man ser hur välfärden ser ut – när man ser behoven i sjukvården, behoven i tandvården och behoven i skolan. Det behövs mer resurser. Det är det ena.

Det andra är detta: När vi nu ser hur regionerna själva har räknat på vad reformen kommer att kosta litar jag på att de gör en rimlig bedömning, det vill säga att den kommer att kosta mer. Det är inte rimligt i det här läget, när vi har en sjukvårdskris. När vi pratar sjukvårdskris är det också en kris i tandvården. Prioritera tandvården! Prioritera sjukvården! Det är någonting man skulle önska av den här regeringen och kanske av en socialminister som åtminstone säger att han är väldigt engagerad i sjukvårds- och tandvårdsfrågor. Då borde det här prioriteras.

Jag tycker att det klingar väldigt illa att säga att detta kanske är århundradets tandvårdsreform. Det här kommer att bli tufft för många 19–23-åringar. Det kommer att bli tufft för 24–29-åringar, som inte heller får lika mycket pengar nu. Det kommer att bli tufft för framtidens tandvård. Och framför allt: Övervältra inte kostnader på en sjukvård i kris!
(Applåder)

Anf. 12 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! När avsatte Socialdemokraterna senast 3,4 miljarder till tandvården? Berätta gärna det, Eva Lindh!

Vi gör en enormt stor förbättring för alla äldre och deras högkostnads-skydd som träder i kraft 2026. Det är första steget i att fortsätta bygga ut högkostnadsskyddet för ännu fler så att ännu fler får lägre tandvårdskostnader för att kunna möta tandvårdsbehoven.

För att kunna göra detta behöver man prioritera. Då behöver man se det som tandvårdsorganisationerna har pekat ut och det som utredningar har pekat ut. Veronica Palm, socialdemokrat, har utrett detta och sett att avgiftsfri tandvård för 19–23-åringar tränger ut möjligheterna för andra att få tandvård. Det tränger ut möjligheterna för dem med störst behov att få tandvård, och det försvårar för folktandvården att få goda intäkter till sin verksamhet så att man kan bedriva en högkvalitativ tandvård för hela befolkningen.

Vi ger dubbel tandvård till 19–23-åringar. De ställs inte på bar backe på något sätt utan ges goda möjligheter att fortsätta gå till tandläkaren och få en god tandvård.

Vad gäller övergångsregler kan jag säga igen att det förstås finns kostnader. Men det finns också ökade intäkter, och bedömningen är att detta kommer att vara kostnadsneutralt för regionerna. På sikt kommer det naturligtvis att förbättra deras möjligheter att bedriva en god tandvård.

Det är så här man måste göra. Man måste analysera hur det ser ut och göra avvägningen och de prioriteringar som efterfrågas. För att svara på Eva Lindhs fråga: Det här är en rimlig prioritering att göra.

Jag tror att det blir väldigt svårt att behålla det avgiftsfria och samtidigt göra det andra med de kapacitetsproblem som finns i tandvården om man vill hedra behovsprincipen. Man kan göra det i opposition, men det är svårt att göra det i regeringsställning. Jag utgår då från att Socialdemokraterna kommer att avvisa vår stora tandvårdsreform för den äldre delen av befolkningen. Men vi får se hur Socialdemokraterna väljer att göra.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Anf. 13 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Linnéa Wickman har frågat mig om regeringen anser att Romstadgan ska kompletteras så att ekocid klassas som ett internationellt brott samt vilka konkreta steg jag och regeringen i så fall tagit eller planerar att ta för att driva frågan internationellt.

Till att börja med vill jag understryka det som regeringen tydligt har framhållit sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina: Ansvarsutkrävande för de brott som begåtts i Ukraina i samband med den ryska aggressionen är av hög prioritet för regeringen. Detta inkluderar ansvarsutkrävande för miljörelaterade brott. Stora ansträngningar görs i Ukraina för att kartlägga miljöförstörelsen till följd av kriget i syfte att utreda brott men också för att kunna hantera och kvantifiera skadorna för att sedan kunna begära skadestånd av Ryssland.

Utgångspunkten för diskussionen om en eventuell ny brottsrubricering är att det finns en befintlig möjlighet i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen och under den internationella humanitära rätten att döma individer som begått attacker mot miljön under väpnade konflikter för krigsförbrytelse. ICC-åklagaren har i sammanhanget tillkännagivit att han vill ta fram en ny policy för att förbättra ansvarsutkrävande vad gäller miljörelaterade brott i Romstadgan.

Att inrätta ekocid som ett brott även i fredstid i Romstadgan är en del i en viktig debatt om hur vi ska komma till rätta med storskalig förstörelse av jordens ekosystem.

Arbetet med att utveckla det folkrättsliga regelverket är samtidigt ett arbete som kräver att det finns en bred samsyn bland många stater för att man ska nå framgång. Annars är risken att det bekräftas att inrättandet av ett sådant brott inte har internationellt stöd.

För att en ändring av Romstadgan ska antas krävs att minst två tredjedelar av parterna röstar för den. För att den sedan ska träda i kraft krävs att sju åttondelar ratificerar eller godkänner ändringen. Vi har sett att det har tagit åratal att få igenom de ändringar som redan gjorts i stadgan.

Romstadgan utgör ett framgångsrikt resultat av en balanserad och svår-förhandlad kompromiss som till stora delar bestod av en kodifiering av redan existerande grova och allvarliga brott, som också i de allra flesta fall bygger på så kallad sedvanerätt. Stadgan bör endast öppnas upp om det finns mycket starka skäl och förutsättningar för brett stöd bland stadgепarterna. Det finns ett antal andra förslag på ändringar i Romstadgan som diskuteras bland statsparterna.

Regeringen välkomnar och deltar i olika processer på området ansvarsutkrävande för storskalig miljöförstörelse. Regeringen följer utvecklingen av frågan noga, och om det skulle finnas förutsättningar för att inrätta ekocid som ett internationellt brott avser Sverige att vara en aktiv del i diskussionen om detta.

Anf. 14 LINNÉA WICKMAN (S):

Fru talman! Jag vill börja med att välkomna den nya utrikesministern och gratulera henne till hennes viktiga uppdrag. Det saknas inte direkt utmaningar i vår omvärld, och vikten av en stark och klar svensk röst för att

folkrätten ska respekteras har sällan varit så stor. Jag är säker på att utrikesministern frekvent kommer att få debattera detta med oss socialdemokrater här i riksdagens kammare.

Det är för min del efterlängtat att efter en väntan på fyra månader få debattera denna angelägna interpellation och ta del av regeringens svar.

Jag tog initiativ till den här debatten för att det behövs en internationell lagstiftning mot storskalig miljöförstöring, för att det finns en allt starkare internationell rörelse för detta och för att försöka få besked från regeringen huruvida regeringen vill detta och vad Sverige i så fall gör för att steg för steg internationellt komma framåt så att ekocid kan klassas som ett åtalbart brott i Internationella brottmålsdomstolen.

Det här är ingen ny fråga. Olof Palme beskrev redan vid Stockholmskonferensen 1972 att ”den oerhörda förstörelse som vållas av omfattande bombningar utan åtskillnad, av användningen i stor skala av bulldozers och växtgifter” kunde beskrivas som ekocid. När Romstadgan sedan antogs 1998 ströks dock ekocidbrottet i sista stund från att klassas som ett av mänsklighetens allvarligaste brott.

Men, fru talman, utvecklingen i vår omvärld visar onekligen på behovet av att stärka den internationella rätten och bekämpa den straffrihet som råder när det gäller storskalig miljöförstöring, ekocid, vilket definieras som ”olagliga eller hänsynslösa handlingar som begås med insikt att det finns en påtaglig sannolikhet för allvarliga och antingen vidsträckta eller långsiktiga skador för miljön”.

Ett tydligt exempel på ekocidbrott är inte minst Rysslands krigföring i det folkrättsvidriga anfällskriget i Ukraina genom sprängningen av Nova Kachovka-dammen i Ukraina juni 2023. Dammen och dess reservoar hade mer vatten än hela Mälaren. Dricksvattenförsörjningen påverkades för hundratusentals, 40 städer och samhällen svämmades över, åkermark har förorenats av giftiga ämnen och minor har spridits nedströms floden.

Detta var den största miljömässiga katastrofen i Europa på decennier. Att Internationella brottmålsdomstolen nu undersöker om fallet kan leda till åtal inom ramen för artikel 8 i Romstadgan, som reglerar miljöskador i samband med krig, är hoppfullt. Men det är inte tillräckligt för att stoppa ekocidbrott i framtiden, särskilt inte i fredstid.

I EU reviderade man miljöbrottsdirektivet förra året för att kunna göra de allvarligaste skadorna på miljön straffbara i ”fall som är jämförbara med ekocid”. Det är ett exempel på att frågan rör sig framåt, tack vare alla som engagerar sig för detta.

Men, fru talman, kärnfrågan här är att vi behöver få på plats ett globalt regelverk där ekocid erkänns som det allvarliga brottet det är. Utrikesministern har egentligen inte svarat på frågan om regeringen tycker att ekocid bör erkännas som ett eget brott i Romstadgan.

Ja, det är en lång process. Ja, det kräver stöd från ett stort antal länder. Ja, Romstadgan är en svårförhandlad kompromiss. Men vad *vill* regeringen, oavsett vad andra stater vill?

Anf. 15 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Jag tackar för gratulationen. Jag ser mycket fram emot många spännande debatter framöver i viktiga ämnen som detta.

Rysslands aggression mot Ukraina har inte bara slagit hårt mot civilbefolkning och infrastruktur utan också drabbat miljö och klimat, precis

som Linnéa Wickman var inne på. Detta har också satt ljus på frågan hur ansvarsutkrävande ska uppnås för storskalig miljöförstörrelse i Ukraina och på andra håll i världen.

Idén om att kunna utkräva folkrättsligt ansvar för miljöbrott är inte ny, precis som Linnéa Wickman sa. Termen ekocid har förekommit sedan 70-talet. Det finns dock ingen etablerad definition av begreppet. Ekocid figurerade i ett tidigt skede som ett potentiellt brott att ta med i Romstadgan, precis som nämndes, men det fanns sedan inte med i den slutliga listan över brott som togs med i stadgan eftersom det då inte fanns stöd. Däremot är det möjligt att utkräva ansvar för storskalig miljöförstörrelse som en del av artikel 8 om krigsförbrytelser vid vidsträckta, långvariga och allvarliga skador på den naturliga miljön.

Ukraina har som flera andra stater ekocid i sin nationella lagstiftning. Motverkande av ekocid är en av punkterna i president Zelenskyjs så kallade tiopunktsplan för fred. Stora ansträngningar görs också i Ukraina för att kartlägga miljöförstörelsen till följd av kriget i syfte att utreda ekocidbrott enligt nationell lagstiftning men också för att kunna hantera och kvantifiera skadorna för att sedan kunna begära skadestånd av Ryssland.

Som nämnts kan utbredd, långvarig och allvarlig skada på miljön i krig utgöra en krigsförbrytelse enligt artikel 8. Sverige var en av de grundande medlemmarna i det skaderegister under Europarådet som etablerats för att dokumentera den omfattande skada som orsakats av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, inklusive miljöfrågan.

I februari 2024 tillkännagav ICC:s åklagare Karim Khan att han inlett en process som kommer att utmynna i ett omfattande policydokument om miljöbrott vilket syftar till att säkerställa att ICC har ett systematiskt tillvägagångssätt för att hantera miljörelaterade brott inom domstolens jurisdiktion för att förbättra ansvarsutkrävande vad gäller just dessa brott.

Ansvarsutkrävande för de brott som har begåtts i Ukraina i samband med den ryska aggressionen är mycket högt prioriterat av regeringen. Det gäller också ansvarsutkrävande för miljörelaterade brott.

Anf. 16 LINNÉA WICKMAN (S):

Fru talman! Insikten att det i krig ofta är en del av strategin att också skada naturen för att försvåra en framtida återuppbyggnad blir väldigt tydlig i Ukraina när vi ser den ryska krigsföringen. Som nämndes här ingår också förebyggande av ekocidbrott i president Zelenskyjs fredsplan.

Jag vill hävda att Sverige har en särskilt viktig roll i frågan om att stödja Ukraina, både när det gäller att Ryssland ska ställas till svars för sina ekocidbrott och när det gäller att utveckla den internationella rätten för att i förlängningen kunna förhindra framtida ekocidbrott även i fredstid. Det är ju också det vi talar om här.

Den högnivågrupp som president Zelenskyj tillsatte för att utreda krigets miljökonsekvenser leddes av den tidigare utrikesministern Margot Wallström. Också fler svenskar arbetade i gruppen, till exempel Greta Thunberg och riksdagsledamoten Rebecka Le Moine. En av de 50 rekommendationer som gruppen lagt fram är riktad till det internationella samfundet och handlar just om att agera för att ekocid ska införas som ett internationellt brott också i fredstid. Det är en uppmaning som regeringen behöver lyssna till och agera på.

Prot. 2024/25:8
20 september

Svar på
interpellationer

Vi är eniga i denna riksdag om att vi ska stödja Ukraina så länge som det krävs för att de ska vinna kriget. Det stöd vi ger Ukraina för att stärka förmågan att dokumentera och samla in bevis för krigsbrott och Sveriges engagemang för att tillskapa en särskild tribunal för Rysslands aggressionsbrott är viktiga insatser.

Det är också positivt, som vi tidigare konstaterat, att det sker en utveckling och att Internationella brottmålsdomstolen ser över hur ansvarsutkrävandet kan förbättras vad gäller miljörelaterade brott. Men ska ekocid en gång för alla, i en värld där ekosystem raseras i en skrämmande takt, erkännas som ett eget brott – efter decennier av diskussioner – behöver regeringen göra mer än att följa frågan. Hur ska förutsättningar skapas för att inrätta ekocid som ett internationellt brott om Sverige inte aktivt driver frågan gentemot andra länder? Det får gärna utrikesministern svara på.

Jag betvivlar inte att det är en lång, svår och mödosam process för att ekocid ska erkännas som ett internationellt brott. Men jag är också rädd för att denna fråga riskerar att följa ett mönster i Sveriges utrikespolitik med den här regeringen – ett mönster där Sveriges röst i världen blir svagare och där regeringen tycks ha en låg tilltro till vilken roll Sveriges engagemang kan spela. Sveriges regering väljer också ofta passivitet framför aktivitet, att följa framför att visa ledarskap.

Faktum är att den här regeringen har getts en historisk möjlighet att stödja det konkreta förslag som tre mindre önationer har lagt fram till den internationella domstolen om att ekocid ska erkännas som ett internationellt brott. Det har inte tidigare regeringar kunnat göra. Nu är det upp till bevis för regeringen när det gäller orden och oron för de storskaliga miljöbrott vi ser. Vi måste bekämpa den straffriheten. Då måste regeringen handla, agera och visa ledarskap.

Anf. 17 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Jag tror att man ska vara väl medveten om att miljöbrott i bred bemärkelse kräver specifik kunskap och expertis som ICC i nuläget kanske inte besitter i tillräcklig omfattning. Vissa argumenterar för att det är bättre att stärka nationella och regionala rättssystem och initiativ för att hantera miljöbrott snarare än att lägga till en ny kategori av brott till ICC:s redan mycket omfattande jurisdiktion.

Det pågår också flera olika processer när det gäller ansvarsutkrävande för storskalig miljöförstöring internationellt. Ett exempel är att det i det nyligen reviderade EU-direktivet om skydd för miljön genom straffrättsliga bestämmelser, miljöbrottsdirektivet, har tagits in en bestämmelse som innebär att medlemsstater ska se till att uppsåtliga miljöbrott som har lett till förstörelse av eller omfattande och väsentliga skador på miljön ska anses som ett särskilt grovt brott. Det högsta straff som ska kunna dömas ut för sådana brott ska vara minst åtta års fängelse. Brottet omfattar gärningar som är jämförbara med ekocid.

Även inom Europarådet står miljöbrottslighet högt på dagordningen. Det pågår ett arbete för att ta fram en ny konvention om skydd för miljön genom straffrättsliga bestämmelser. Det utkast till konvention som nu är aktuellt speglar i hög grad det nyligen antagna miljöbrottsdirektivet. Även i konventionen finns därför en bestämmelse om att uppsåtliga miljöbrott som lett till förstörelse av eller omfattande och väsentliga skador på miljön ska anses som ett särskilt grovt brott.

Under de svåra förhandlingarna om Romstadgan fanns det konsensus kring huvudkategorierna av de fyra brott som skulle inkluderas, samtliga med sedvanlig rättslig förankring, som jag var inne på tidigare. Det var en förutsättning för att Romstadgan till slut kunde antas.

Det tog sedan ytterligare tolv år från att stadgan skrevs under till att konsensus gällande definitionen för aggressionsbrottet faktiskt nåddes. En slutsats av detta är att Romstadgan nog inte bör öppnas upp, annat än om det finns mycket starka skäl och förutsättningar för ett brett stöd bland stadgeparterna. Det bedömer regeringen att det inte finns för ekocid i dag.

En svårighet är, som jag har sagt tidigare, att det saknas en internationellt erkänd definition av ekocid. Det är svårt att utforma ett ekocidbrott på ett träffsäkert och tillräckligt tydligt sätt. En oberoende panel av experter tog dock 2021 fram ett förslag som har gett en grund att arbeta vidare på.

Nej, regeringen intar inte en passiv roll i utrikespolitiken. Vi arbetar mycket hårt och målmedvetet för att gagna svenska intressen i världen. Det innebär också en skyldighet att prioritera där vi har störst möjlighet att påverka det som är bra för Sverige. Om det bedöms som utsiktslöst är det kanske inte den bästa prioriteringen att fortsätta arbeta vidare med.

Därmed inte sagt att frågan om att säkerställa en rättslig process mot dem som har begått allvarliga miljöbrott inte är oerhört angelägen.

Anf. 18 LINNÉA WICKMAN (S):

Fru talman! Detta är en viktig debatt, helt enkelt för att försöka bringa klarhet i vad den svenska regeringen faktiskt tycker i frågan och för att få svar på vad den svenska regeringen gör för att backa upp orden om att straffrihet vid storskalig miljöförstöring måste bekämpas.

Utrikesministern lyfter upp att det kan vara bättre att stärka de nationella rättssystemen kopplat till detta. Men det finns inget som säger att det skulle stå emot att vi också arbetar på internationell nivå för att utveckla våra regelverk och stå upp för en regelbaserad världsordning.

Som jag sa tidigare inbillar jag mig inte att det på något vis är en enkel fråga eller att det skulle gå snabbt att införa ekocid som ett nytt eget brott i Romstadgan. Men det är sorgligt att utrikesministern egentligen inte kan beskriva några konkreta exempel på hur Sverige har drivit på i frågan gentemot andra stater i internationella forum.

Som jag också nämnde tidigare har den här regeringen en historisk möjlighet i och med att det finns parter i Romstadgan som i närtid, alldeles nyligen, har lagt fram ett förslag om att begära att frågan återigen tas upp. Den internationella rätten måste ständigt uppdateras. Vi måste dra lärdom av det som sker i världen. Men här är det tydligt att den svenska regeringen verkar sakna både en plan och en vilja egentligen att kliva fram.

Jag menar att vi behöver utveckla internationella ramar som kan adressera storskaliga miljöbrott på samma sätt som vi i dag adresserar andra allvarliga internationella brott. Men då krävs det att Sverige samarbetar med andra länder och driver på. Det är bara så vi kan skapa den koalition som krävs.

Anf. 19 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Mycket riktigt lade Vanuatu, Fiji och Samoa den 9 september i år fram ett formellt förslag till ICC om att inkludera ekocid i Rom-

stadgan. Regeringens bedömning är dock alltjämt att det för närvarande inte finns tillräckligt stöd för detta bland parterna i Romstadgan. Därutöver pågår sedan 2019 en omfattande reformprocess av domstolen och Romstadgesystemet, och ICC har redan begränsade resurser och många komplexa utredningar och fall, som också är viktiga, att hantera.

Under 2025 planeras en översyn av aggressionsbrottet, i enlighet med vad som beslutades under översynskonferensen i Kampala 2010. Detta kommer också att ta resurser från domstolen och stadgearterna. Sverige ingår i den vänggrupp som driver att samma jurisdiktionsregler ska gälla för alla brott i Romstadgan, vilket skulle kunna leda till att domstolens jurisdiktion i framtiden skulle kunna omfatta ett fall av en aggression av en stat som inte är part i stadgan.

Diskussionen om ekocid och dess rättsliga status fortsätter att vara en viktig del av den globala dialogen om miljöskydd och folkrätt. Om det i framtiden finns förutsättningar för att inrätta ekocid som ett internationellt brott i Romstadgan kommer Sverige att vara en aktiv del i diskussionen om detta.

Jag vill tacka för en viktig debatt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 5 Svar på interpellation 2023/24:772 om könsapartheid

Anf. 20 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Alexandra Völker har frågat min företrädare Tobias Billström om regeringen avser att ta några initiativ för att FN ska erkänna könsapartheid som ett brott mot mänskligheten samt om han avser att ta några initiativ för att det internationella samfundet ska klassa det som sker i Afghanistan som könsapartheid. Som utrikesminister kommer jag att besvara interpellationen.

Jag vill börja med att understryka att regeringen ser mycket allvarligt på situationen i Afghanistan. Sverige har konsekvent fördömt talibanernas ageranden. Situationen för kvinnor och flickor i Afghanistan är särskilt allvarlig. Precis som Alexandra Völker påpekar har kvinnor och flickor genom lagstiftning frångåtts en mängd mänskliga rättigheter.

Som Alexandra Völker lyfter fram är könsapartheid för närvarande inte erkänt som ett brott mot mänskligheten. Det finns inte heller en internationellt antagen definition av begreppet. Därför är det inte möjligt att klassa det som sker i Afghanistan som könsapartheid.

Till skillnad från det internationella brottet folkmord finns det inte heller någon mellanstatlig konvention om brott mot mänskligheten. Sverige arbetar aktivt för att en sådan konvention ska antas, och det pågår diskussioner i FN om att inleda förhandlingar om just detta. En konvention om brott mot mänskligheten skulle bland annat bidra till att harmonisera staters nationella lagstiftning och förbättra möjligheterna till mellanstatligt samarbete för att förhindra och bestraffa dessa fruktansvärda brott.

Däremot finns det redan i dag i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen, ICC, en möjlighet att lagföra individer som begått brott mot mänskligheten genom förföljelse på grund av kön. ICC-åklagaren har i sammanhanget tagit fram en ny policy för att förbättra ansvarsutkrävande

vad gäller könsrelaterade brott i Romstadgan. Det är ett arbete som Sverige har stött.

Prot. 2024/25:8
20 september

Svar på
interpellationer

Anf. 21 ALEXANDRA VÖLKER (S):

Fru talman! Även jag vill börja med att gratulera Maria Malmer Stenergard till att ha blivit ny utrikesminister. Det är en otroligt viktig roll, och vi socialdemokrater ser fram emot att följa ditt arbete noga.

Fru talman! För sin kamp mot förtrycket i Iran och för mänskliga rättigheter och frihet för alla tilldelades Narges Mohammadi förra året Nobels fredspris. Hennes kamp har haft ett oerhört högt pris, och hon sitter sedan flera år tillbaka fängslad i det ökända Evinfängelset i Iran.

I början av detta år skrev hon ett brev till FN om behovet av att erkänna könsapartheid som ett brott mot mänskligheten. I sitt brev lyfter hon i punkt efter punkt exempel på hur Iran via sin lagstiftning aktivt diskriminerar kvinnor – hur man tar ifrån dem deras rättigheter och tillåter att de utsätts för brott.

En kvinna behöver för att beviljas pass godkännande från sin pappa om hon är ogift och sin man om hon är gift. En mans vittnesmål räknas lika mycket som två kvinnors. Män i Iran tillåts ha upp till fyra fruar samtidigt, ännu fler om det handlar om tillfälliga sådana, medan straffet för en kvinna som har en relation med någon utanför äktenskapet är avrättning. Våldtäkt inom äktenskapet anses inte vara ett brott medan iranska män kan lämna in officiella klagomål om deras fruar är ovilliga att delta i sexuella aktiviteter.

Detta är bara några av de 24 exempel som Narges Mohammadi lyfter i sitt brev på hur man genom lagen, myndigheterna och regimens beteende har institutionaliserat förtrycket av kvinnor. Detta är fallet i Iran och även i Afghanistan.

Narges Mohammadi är inte ensam om att vädja om att könsapartheid ska erkännas av FN som ett brott mot mänskligheten. Flera experter inom FN har också vädjat om precis samma sak. De har vädjat om att FN:s medlemsländer ska agera.

Utrikesministern lyfter i sitt svar att Sverige agerar för att det ska antas en mellanstatlig konvention om brott mot mänskligheten. Det är bra. Men kan vi utgå från att regeringen också arbetar för att säkerställa att könsapartheid blir en del av den konventionen?

I oktober ska FN:s sjätte utskott återuppta sina diskussioner om just utkastet till en konvention. Detta ger oss en mycket tidskänslig möjlighet att uppmana utskottet att inkludera könsapartheid i utkastet. Är detta något Sverige kommer att göra?

Anf. 22 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Tack, ledamoten, för gratulationerna!

Begreppet könsapartheid användes under talibanernas tid vid makten på 90-talet för att beskriva situationen för kvinnor och flickor i Afghanistan. Sedan talibanernas återtagande av makten 2021 har bland annat FN:s arbetsgrupp för diskriminering av kvinnor och flickor och specialrapportören för MR-situationen i Afghanistan uppmanat det internationella samfundet att överväga om könsapartheid bör erkännas och kodifieras som ett internationellt brott.

Definitionen av apartheid i Romstadgan omfattar inte förtryck baserat på kön. Könssapartheid har därmed inte kodifierats som ett brott i den internationella straffrätten och saknar en formellt och internationellt antagen juridisk definition. Däremot finns det redan i dag i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen, ICC, en möjlighet att lagföra individer som begått brott mot mänskligheten genom förföljelse på grund av kön.

Sverige har genom åren gett starkt stöd till åklagarkontorets arbete med att utveckla verktygen på detta område. Förespråkare för inkludering av könssapartheid som ett specifikt brott mot mänskligheten menar att det skulle bli lättare att ta sig an systematiskt förtryck, såsom det som talibanerna bedriver mot kvinnor och flickor i Afghanistan. Samtidigt menar kritiker att begreppet apartheid bör förbli begränsat till att handla om rasbaserat förtryck och att de gärningar som begås av talibanerna i Afghanistan i stället bör lagföras som förföljelse på grund av kön.

Debatten är viktig, och den är långt ifrån avslutad. Sverige följer denna utveckling mycket noggrant.

Anf. 23 ALEXANDRA VÖLKER (S):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för svaret!

Precis som utrikesministern själv lyfter redovisade FN:s särskilda rapportör Richard Bennet i somras sin rapport där han lyfter denna fråga och behovet av att se detta som könssapartheid eftersom det inte finns någon mer träffande beskrivning. Han lyfter hur detta bör vara en del av en konvention om brott mot mänskligheten och även hur en definition skulle kunna lyda. Han lyfter även exempel på hur man skulle kunna förändra Romstadgan och påpekar att detta också skulle kunna vara aktuellt.

Hans rapport har tagits emot oerhört väl av organisationer och grupper som kämpar för kvinnors rättigheter i Afghanistan just eftersom den för många innebär ett erkännande av det de själva under lång tid har kämpat för och framhållit behovet av. Det är som sagt också en ganska lång rad både experter och framstående människorättsförsvarare samt tidigare utrikesministrar i USA och så vidare som har lyft behovet av att FN erkänner könssapartheid och tar med det i en konvention om brott mot mänskligheten.

I sitt svar på min interpellation lyfter utrikesministern frågan om Romstadgan. Jag kan inte annat än hålla med om att de internationella domstolarna spelar en otroligt viktig roll. Jag valde i denna interpellation att fokusera på FN, men som vi precis var inne på är det klart att Romstadgan absolut blir aktuell. Jag tänker att det kan finnas anledning för mig att återkomma till detta i fler interpellationer, men i dag valde jag att fokusera på FN.

Jag kan dock inte låta bli att förundras över att utrikesministern väljer att lyfta fram just Internationella brottmålsdomstolen i sitt svar. Regeringens och utrikesministerns syn på de internationella domstolarna väcker nämligen en del frågor.

När utrikesministern tillträdde ville hon inte svara på om Israels agerande i Gaza är proportionerligt; det var en fråga för domstolarna. Men när FN:s generalförsamling i torsdags röstade om en resolution om att Israel ska följa utslaget från den internationella domstolen i Haag och upphöra med ockupationen av palestinsk mark väljer regeringen i stället, till skillnad från exempelvis Frankrike, Norge, Island, Finland, Estland och Lett-

land, att lägga ned sin röst. Det är ett väldigt beklagansvärt facit att det numera är regel snarare än undantag att Sverige lägger ned sin röst i FN när det gäller Israel och Palestina.

Gång på gång ser vi nu exempel på hur regeringen hänvisar till de internationella domstolarna men sedan inte agerar efter deras utfall. Så när ministern i sitt svar på min interpellation lyfter just Internationella brottmålsdomstolen kan jag inte låta bli att undra hur viktiga utrikesministern och regeringen egentligen anser att domsluten i de internationella domstolarna är, givet att ni i FN kontinuerligt lägger ned er röst i resolutioner som uppmanar till att de ska följas?

Anf. 24 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Brott mot mänskligheten genom förföljelse på grund av kön är ett av de minst uppmärksammade brotten i den internationella straffrätten. Romstadgan är den första internationella straffrättsliga stadga som erkänner förföljelse på grund av kön, och detta är resultatet av en framgångsrik ansträngning att inkludera olika former av sexuella och könsbaserade brott mot stadgan.

Internationellt har initiativ tagits i syfte att förbättra lagföringen när det gäller könsbaserad brottslighet, och Sverige har konsekvent stött dessa initiativ. Under 2022 och 2023 tog ICC:s åklagarkontor fram nya riktlinjer om förföljelse på grund av kön och andra könsbaserade brott, och detta är ett arbete som Sverige också har stött. Riktlinjerna understryker att i stort sett alla brott i Romstadgan kan innefatta olika former av sexuella eller könsbaserade övergrepp.

Sverige är en stark anhängare av ICC, och den pågående utredningen är en viktig möjlighet för att uppnå ansvarsutkrävande för talibanernas övergrepp i Afghanistan. De som gör anspråk på att företräda staten Afghanistan åtar sig därmed ansvaret att uppfylla de skyldigheter som följer av de internationella avtal som Afghanistan faktiskt har ratificerat, inte minst FN:s kvinnokonvention.

Regeringen har konsekvent fördömt talibanernas handlingar mot kvinnors och flickors utnyttjande av mänskliga rättigheter. Det är för regeringen av hög prioritet att bidra till ansvarsutkrävande av förövarna. Diskussionen om könsapartheid bidrar, tycker jag, till att uppmärksamma det övergripande behovet av att i större utsträckning lagföra könsbaserade brott.

För regeringen och för mig är de internationella domstolarna av högsta vikt. De är otroligt viktiga för att upprätthålla den regelbaserade världsordningen. När det gäller den resolution som Alexandra Völker frågar om är det snarare så att den inte följer ICJ:s utlåtande utan går utöver det. Detta var anledningen till att vi, tillsammans med bland annat den socialdemokratiskt ledda regeringen i Danmark och även Tyskland, Nederländerna, Österrike och Storbritannien, valde att lägga ned vår röst. Men domstolens dom är viktig.

Anf. 25 ALEXANDRA VÖLKER (S):

Fru talman! Jag får börja med att tacka utrikesministern för denna första debatt. Frågan om det systematiska och institutionaliserade förtryck som inte minst kvinnor och barn utsätts för i Afghanistan och i Iran kommer vi att ha anledning att återkomma till. Vi kommer att få återkomma

till frågan om könsapartheid och också allmänt till hur vi kan stötta kvinnorna i Afghanistan och i Iran.

Som utrikesministern är väl medveten om finns det också ett tillkännagivande från den här riksdagen om att terrorlista det islamiska revolutionsgardet i Iran. Det är definitivt någonting som vi kommer att få återkomma till.

Fru talman! När den socialdemokratiskt ledda regeringen vid regeringskiftet 2014 inrättade en feministisk utrikespolitik startades en rörelse bland världens regeringar och utrikesministrar. Efter detta kom ett stort antal länder att följa i Sveriges spår. Detta har skapat ett nätverk av utrikesministrar runt om i världen där man just arbetar för feministisk utrikespolitik. Det är ett nätverk där man kan driva frågor framåt när det gäller just kvinnors rättigheter – ett nätverk som Sverige tyvärr numera inte ingår i, då vi ju har lämnat den feministiska utrikespolitiken bakom oss, vilket vi socialdemokrater beklagar.

Jag kan konstatera att just frågan om könsapartheid och möjligheterna att driva detta som en del av konventionen är något som Sverige skulle ha kunnat använda ett sådant nätverk till. Jag kan alltså bara än en gång beklaga att Sverige har valt att lämna den feministiska utrikespolitiken. Man har valt att inte längre vara en del av den familjen och därmed också av sagt sig en möjlighet att tillsammans med andra länder med en gemensam stark röst bedriva en stark utrikespolitik för kvinnors rättigheter.

(Applåder)

Anf. 26 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Jämställdhet är ett kärnvärde i svensk utrikespolitik. Alla ska ha lika rätt att åtnjuta de mänskliga rättigheterna, oavsett kön, ålder, sexuell läggning eller religion.

Det pågår sedan länge en diskussion inom FN om att inleda förhandlingar om en mellanstatlig konvention om brott mot mänskligheten, något som i dag saknas. Sverige arbetar aktivt för att en konvention ska börja förhandlas och så småningom också antas. Att inkludera könsapartheid som ett specifikt brott i konventionen har väckt intresse hos vissa stater. Vilka brott som kommer att inkluderas i en framtida konvention kommer att bli föremål för förhandlingar. Vi arbetar alltså just nu för att konventionsförhandlingar över huvud taget ska inledas.

Den här debatten är viktig. För att fortsätta utvecklingen av det folkrättsliga regelverket krävs emellertid en bred samsyn mellan länder, och något majoritetsstöd bland FN:s medlemsstater för erkännande av könsapartheid som ett internationellt brott finns inte i nuläget. Skulle det framöver finnas förutsättningar inom den internationella straffrätten avser Sverige att vara en viktig del i diskussionen om detta.

Förutsättningarna för att bedriva en utrikespolitik som i varje läge framhåller vikten av att skydda kvinnors rättigheter minskar inte det minsta av att man plockar bort ett par ord. Snarare tror jag att begreppet ”feministisk utrikespolitik” riskerar att skymma alla de viktiga värden som präglar vår utrikespolitik.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Anf. 27 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Jag vill inleda med att välkomna Linnéa Wickmans och Janine Alm Ericsons engagemang i frågan, ett engagemang jag fullt ut delar. Vi kan aldrig acceptera att personer berövas rätten att bestämma över sina liv och sina kroppar.

Den organiserade brottsligheten utnyttjar hänsynslöst människor i utsatta situationer, bland annat genom människohandel och prostitution. Det handlar om kvinnor och män som utnyttjas och utsätts för allvarliga skador. Regeringen tar nu krafttag för att bekämpa den organiserade brottsligheten.

Arbetet med att förebygga och bekämpa prostitution och människohandel är en prioriterad fråga för regeringen, såväl nationellt som i det gränsöverskridande samarbetet.

Sedan den tidigare tillsättningen av tjänsten som ambassadör mot människohandel löpte ut har tjänsten setts över. Ett rekryteringsarbete sker nu inom Regeringskansliet för att tillsätta tjänsten snarast möjligt.

Regeringens ambition är att ingen människa ska utnyttjas för sexuella ändamål. I regeringens internationella engagemang märks detta tydligt i reformagendan för biståndet, där regeringen prioriterar och stöder arbetet mot alla former av sexuell och könsrelaterat våld och utnyttjande i prostitution och människohandel.

Sverige samarbetar med FN:s kontor för bekämpning av narkotika och kriminalitet, UNODC. Kontoret arbetar brett för att bekämpa gränsöverskridande organiserad brottslighet, inklusive människohandel. För 2024 uppgår svensk finansiering till UNODC till 60 miljoner kronor, och en större andel än tidigare är inriktad mot människohandel, framför allt i Ukraina. Sverige stöder även UN Voluntary Trust Fund for Victims of Human Trafficking finansiellt genom UNODC.

Arbetet mot människohandel var en prioriterad fråga under det svenska ordförandeskapet i Europeiska unionens råd 2023. Sverige stod då värd för en konferens om preventionsmodeller för att motverka den efterfrågan som främjar människohandel för sexuella ändamål. Inom EU-samarbetet antogs ett reviderat människohandelsdirektiv under våren. Det utökar bland annat kraven på den straffrättsliga lagstiftningen.

Vi hanterar också frågan regionalt. Samverkan sker genom Östersjöstaternas råds aktionsgrupp mot människohandel och Nordiska ministerrådets arbetsgrupp mot människohandel. I mars i år beviljade regeringen 2,8 miljoner kronor till Östersjöstaternas råd för att stärka arbetet mot människohandel för sexuella ändamål.

Även nationellt fortsätter regeringen att intensifiera arbetet. I mars fick Jämställdhetsmyndigheten ett tillskott till sitt pågående uppdrag om förstärkt arbete mot sexuell exploatering av barn och utnyttjande i prostitution och människohandel. Vi har skjutit till medel som uppgår till 23,5 miljoner för 2024.

Regeringen kommer under hösten att återkomma med ett förnyat uppdrag till de samverkande myndigheterna mot arbetslivskriminalitet i syfte att ta krafttag mot människoexploatering i arbetslivet. Vi tillförde också 30 miljoner i vårändringsbudgeten till det befintliga uppdraget mot arbets-

livskriminalitet, vilket inkluderar arbete som utförs av regionkoordinatörerna mot prostitution och människohandel.

Regeringen antog i juni ett nytt åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel. Åtgärdsprogrammet ska gälla 2024–2026. Det innehåller satsningar och åtgärder på bred front på nationell, regional och lokal nivå. Även en utredning pågår för att stärka den långsiktiga styrningen på området.

Anf. 28 LINNÉA WICKMAN (S):

Fru talman! I sju månader har Sverige stått utan en global ambassadör mot människohandel eftersom regeringen inte har utsett någon ny person till den posten. Det är mycket som hinner hända på sju månader. Delar av vintern, en vår och en sommar har passerat, och det demokratiska partiet i USA har hunnit byta från en presidentkandidat till en annan. Den svenska regeringen har ombildats, och Sverige har fått en ny utrikesminister – för att bara nämna några exempel på vad som kan hinnas med på sju månader om man vill.

Men trots allt detta står posten alltså i dagsläget tom. Med detta har Sverige förlorat kraft i det internationella arbetet för att bekämpa människohandel och i synnerhet den sexuella exploateringen av kvinnor och barn.

I en värld med ett ökat antal konflikter ökar också människohandeln i konflikternas spår. Inte minst kan vi se detta i Europa, där Rysslands anfällskrig mot Ukraina har drivit miljontals människor på flykt och där särskilt kvinnor lurats eller tvingats in i prostitution av cyniska kriminella nätverk. Handeln med människor är en betydande del av inkomsterna för den organiserade brottsligheten.

Det säger sig självt att om den internationella gränsöverskridande brottsligheten ska bekämpas måste vi arbeta tillsammans med andra länder. Det är också detta som har varit uppgiften för innehavaren av posten som Sveriges globala ambassadör mot människohandel, en post som inrättades av den dåvarande S-regeringen 2006.

Internationellt är det många organisationer som under de gångna månaderna har undrat om regeringen i tysthet försöker skrota den här posten och därmed också kraftigt försvagar Sveriges förmåga att påverka i dessa viktiga frågor.

Vi i Sverige har ju med vår sexköpslag en unik roll när det handlar om att bekämpa människohandel för sexuella ändamål. Med vår lagstiftning flyttar vi fokus till förövaren, till den som utnyttjar och köper en annan människas kropp.

Det är också därför som den globala ambassadören mot människohandel spelar en särskilt viktig roll i internationella processer, för att kunna slå håll på myter och missuppfattningar som sprids om den svenska sexköpslagen och för att nå resultat i EU och i FN.

Ambassadören har till exempel spelat en viktig roll för Frankrikes kriminalisering av sexköp med inspiration från svensk lagstiftning. Ambassadören har också bidragit till att förhandlingar i FN-systemet satt ljuset på efterfrågan på prostitution. Rekommendationer har därefter lämnats till medlemsstaterna i linje med svensk lagstiftning.

Ett annat resultat av ambassadörens arbete är att FN:s särskilda rapportör om mäns våld mot kvinnor i juni föreslog att utsattheten kopplad till sexköp ska ses som en del av mäns våld mot kvinnor. Men eftersom ingen ny ambassadör ännu har utsetts lyste Sveriges röst med sin frånvaro när detta presenterades. Det gjorde däremot inte motståndet från de länder vars lagstiftning skiljer sig från den svenska.

Det är bra – och jag är glad att regeringen i denna debatt nu kommer med beskedet – att rollen som ambassadör mot människohandel ska finnas kvar. Men det uppstår också en hel del frågor. Varför har det tagit sju månader för regeringen att landa i detta? Varför gavs inte det här beskedet redan i maj, när den dåvarande utrikesministern fick frågor om detta? Finns det någon tidsplan för när en ny person kommer att vara på plats?

Anf. 29 JANINE ALM ERICSON (MP):

Fru talman! Jag vill också passa på att gratulera Maria Malmer Stenergard till posten som Sveriges utrikesminister och välkomna henne till debatten, som vi som jobbar med utrikes- och biståndsfrågorna har här. Jag ser fram emot både samarbete och debatt framåt.

Jag vill tacka utrikesministern för svaret, med det positiva beskedet att tjänsten ska återbesättas. Förutom allt det som Linnéa Wickman nu har framhållit, om hur viktig denna post är, är det faktiskt också en styrka att regeringen och oppositionen kan fortsätta kroka arm för utsatta kvinnor och mot de organiserade internationella gängens våld.

Låt oss nu bara hoppas att denna översyn och uppehållet i tjänsten inte leder till alltför stora bakslag i arbetet utan att man kan ta i kapp det som har missats under tiden.

Jag vill också tacka för redovisningen av vad som görs, inte bara internationellt utan också nationellt och regionalt.

Vi vet att friheten och makten över den egna kroppen är helt grundläggande för att man ska kunna nå jämställdhet och kvinnors lika rättigheter och möjligheter.

Utrikesministern tog upp detta med att ett begrepp som feministisk utrikespolitik kan skymma sikten för det arbetet. Jag vill nu, eftersom utrikesministern är ny, säga att det tyvärr inte bara är ett ord som är borttaget. När man plockade bort detta och den förra utrikesministern sa att man skulle sluta med en feministisk utrikespolitik var det också väldigt mycket av styrsystemet för mer jämställdhet och mer satsningar på kvinnor och flickor som försvann.

Jag hoppas att den nya utrikesministern kan ta ett nytt varv och titta på detta, för vi behöver – det är jag övertygad om att vi är överens om – en stark röst för kvinnor och flickor i världen. Vi ser ju hur dessa frågor inte går framåt utan snarare bakåt. Alexandra Völker har väldigt tydligt visat på hur fruktansvärd situationen är i många länder. Då behöver Sverige fortsätta att vara en väldigt tydlig röst för detta.

Sedan vill jag passa på att ta upp något eftersom ministern nämnde reformagendan. Där finns det väldigt mycket övrigt att önska. Den finns nu antligen i skrift, men den är mer höljd i dunkel än att det egentligen har retts ut någonting. Situationen inom svenskt bistånd är i fritt fall, skulle jag vilja säga. Regeringen säger också här en sak men gör någonting annat.

Men nu skulle denna debatt inte handla om vare sig den feministiska utrikespolitiken eller reformagendan. Jag avstår från vidare anföranden

men tackar för svaret och hoppas att vi får skäl att återkomma mer i armkrok än i debatt i denna fråga, för situationen för världens kvinnor och flickor är så viktig.

Anf. 30 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Jag vill ännu en gång tacka för gratulationerna. Jag ser mycket fram emot att jobba tillsammans, inte minst i frågan om kvinnors rätt världen över. Den frågan är oerhört angelägen, och där måste vår röst vara så samlad och stark som möjligt.

Mycket arbete har gjorts under den tid som rekryteringen av ambassadör har pågått – och den pågår. Det vill jag ändå framhålla. Vi behöver arbeta på flera fronter samtidigt när det gäller till exempel finansiering från människohandel och prostitution kopplad till organiserad brottslighet – både genom att komma åt de kriminella tillgångarna och genom att arbeta förebyggande med att minska efterfrågan på prostitution.

Regeringen har tagit fram en nationell strategi mot organiserad brottslighet, som är den första i sitt slag. En viktig del i detta är att slå sönder den kriminella ekonomin. Inkomsterna från brottslighet är inte bara en försörjning för kriminella. De används också för att återinvestera i brottslig verksamhet.

Förbudet mot köp men inte försäljning av sexuella tjänster är ett viktigt verktyg i arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål och utgör också ett centralt led i arbetet för att långsiktigt bekämpa efterfrågan.

Syftet med den svenska sexköpslagstiftningen är att minska efterfrågan på sexuella tjänster, utjämna maktbalansen mellan män och kvinnor och minska utnyttjandet av individer. Lagstiftningen syftar också till att uppmuntra de individer som exploateras i prostitution att söka hjälp och lämna prostitutionen, och de ska vara trygga i vetskapen om att det inte blir några straffrättsliga konsekvenser för dem.

Så sent som i december förra året mottog regeringen betänkandet *Ut ur utsatthet*. I betänkandet lämnas förslag på individuellt utformade exitprogram för vuxna som är utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt förslag på utformning och organisering av program särskilt inriktade på barn.

I betänkandet från Utredningen om skydd, stöd och vård för personer som har utsatts för övergrepp vid produktion eller distribution av pornografi finns bland annat förslag om att stärka det förebyggande arbetet för att upptäcka barn som har utsatts för sexuella övergrepp eller som riskerar att utsättas för sexuella övergrepp.

Betänkandena har skickats ut på remiss.

Arbetet mot människohandel sker också i Europa. Som jag nämnde tidigare antogs i EU-samarbetet under våren ett reviderat människohandelsdirektiv. Det ursprungliga direktivet innehöll bland annat minimiregler när det gäller definitionen av vad som ska utgöra straffbelagd människohandel och påföljder för brott. Genom ändringsdirektivet utökas kraven på den straffrättsliga lagstiftningen på så sätt att människohandelsbrottet även ska inkludera utnyttjande av surrogatmoderskap, tvångsåktenskap och illegal adoption. Kraven på medlemsstaternas förebyggande arbete samt hjälp och stöd till offer för människohandel utökas och förtydligas genom detta ändringsdirektiv. Det är viktigt.

Sverige arbetar även för att motverka användning av begrepp som sexarbete eller sexarbetare, som normaliserar sexköp och tar bort fokus från att det rör sig om ett utnyttjande. Regeringen har också drivit frågan inom ramen för EU-samarbetet.

Prot. 2024/25:8
20 september

Svar på
interpellationer

Anf. 31 LINNÉA WICKMAN (S):

Fru talman! Runt om i Europa kan kvinnors kroppar köpas lagligt på bordeller. Det göder den organiserade brottsligheten, som vi har konstaterat, och det utgör en del av det könsbaserade våldet.

Jag vill vara tydlig med att jag inte tvivlar på att utrikesministern delar min och Socialdemokraternas syn på att detta med kraft måste bekämpas. Våra partier står bakom den svenska sexköpslagen och menar att fler länder borde inspireras av Sverige. Men det som jag trots allt fortfarande finner lite oklart är varför det har tagit denna regering, som har en väldigt hög svansföring när det gäller kampen mot den organiserade brottsligheten, sju månader att landa i att det framgångsrika arbete som har kunnat ske tack vare rollen som global ambassadör mot människohandel nu ska fortsätta.

Jag tror att det hade varit lättare att förstå om beskedet nu hade varit att rollen ska bli permanent och att resurserna för arbetet kommer att utökas, men det uppfattar jag inte är dagens besked.

Jag ställer mig också frågande till varför regeringen under dessa månader inte har kunnat ge ett lugnande besked till alla dem som har reagerat. Jag tänker på den oro som har spridits i civilsamhället och hos kvinnorrättsorganisationer runt om i världen som räknar med Sveriges stöd och som har fått intrycket att regeringens plan var att skrota denna roll.

Det här har tolkats som en del av den antifeministiska gir i utrikespolitiken som den här regeringen står för. Jag undrar därför om det kan vara så att regeringen tack vare civilsamhällets stora engagemang nu har ändrat sig för att rädda den här rollen. Vad kan annars förklara månaderna av tystnad och att den tidigare utrikesministern på direkta frågor för ett antal månader sedan inte kunde ge besked om detta? Frågorna kring regeringens senfärdighet vill jag ändå hävda hopar sig nu.

Oavsett detta är vi många som välkomnar att en ny person kommer att rekryteras till den viktiga rollen för att samordna Sveriges arbete i internationella organ och samarbetet med andra länder. Jag tänker till exempel på Frankrike, som Sverige har en diplomatisk överenskommelse med om att vi gemensamt ska arbeta för att stävja människohandel för sexuella ändamål genom att minska efterfrågan på sexuella tjänster.

Behovet av Sveriges insatser på det här området är större än någonsin. Det finns starka krafter som vill att exploateringen av kvinnors kroppar ska fortsätta. När det nu till exempel förs seriösa politiska diskussioner i Tyskland, som står och väger kring frågan om de ska kriminalisera sexköp likt den svenska modellen, tänker jag att det är särskilt viktigt att vi snabbt får en person på plats som kan jobba med detta och beskriva sexköpslagens fördelar. Ett införande i Tyskland skulle göra stor skillnad för hela Europa. Det skulle påverka fler länder än i dag, länder där sexköp i dag är lagligt, och det kanske till och med i förlängningen skulle kunna bana väg för den sexköpslag på EU-nivå som vi socialdemokrater vill ska bli verklighet.

Det finns helt enkelt stora behov av att växla upp arbetet, göra rollen permanent och öka resurserna till detta. Min fråga till utrikesministern är därför om det är något som hon är beredd att göra.

Anf. 32 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Tjänsten som ambassadör mot människohandel är en tidsbegränsad funktion. Den tidigare tillsättningen löpte ut, och arbetet med att tillsätta en ny ambassadör har skett genom sedvanlig beredning inom Regeringskansliet. Avsikten har inte varit att låta tjänsten stå obemannad utan att genom de rutiner och krav som finns skapa goda förutsättningar för att en ny ambassadör ska kunna tillträda. Som sagt ska en sådan också tillträda tjänsten snarast möjligt.

Jag vill gärna fortsätta berätta vad regeringen gör. Vi arbetar på samlad front med utmaningar kopplade till människohandel, och ett stort antal myndigheter, departement och utlandsmyndigheter – som man inte heller får glömma i det här sammanhanget – deltar och bidrar aktivt. Polismyndigheten har utredningsresurser som arbetar mot människohandeln, och de deltar också i det internationella samarbetet. Åklagarmyndigheten har specialiserade åklagare på riksenheten mot internationell organiserad brottslighet, som alltid ska ansvara operativt för förundersökningar och åtal i människohandelsärenden. Jämställdhetsmyndigheten har ett övergripande uppdrag på nationell nivå att samordna arbetet mot människohandel för alla ändamål samt att främja utvecklingen av förebyggande insatser mot såväl prostitution som människohandel.

En viktig del i arbetet med biståndspolitik och reformagendan är att främja kvinnors och flickors rättigheter att bestämma över sina liv och kroppar. Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter utgör en förutsättning för kvinnors och flickors egenmakt och aktivt deltagande i samhället.

Beskrivningen av en svensk biståndspolitik i fritt fall vänder jag mig starkt emot. Det är snarare så att vi nu genom den nya biståndspolitikens förmår prioritera, och där är frågan om kvinnors och flickors rättigheter helt fundamental. Regeringen arbetar aktivt med att stärka kvinnors och flickors åtnjutande av mänskliga rättigheter, inklusive SRHR. Vi stöder arbetet mot alla former av sexuellt och könsrelaterat våld, utnyttjande i prostitution, människohandel och skadliga sedvänjor som könsstympning och tvångssterilisering. Regeringen prioriterar också arbetet mot barnäktenskap. Där detta förekommer som sedvänja eller är lagligt arbetar vi för att stärka lagstiftningen och vidta åtgärder som också motverkar barnäktenskap.

Jag kan försäkra Linnéa Wickman om att den här regeringen aldrig har gjort en antifeministisk gir och heller aldrig kommer att göra det.

Anf. 33 LINNÉA WICKMAN (S):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka utrikesministern för debatten. I och med den här debatten har vi äntligen lyckats driva fram ett besked från regeringen om framtiden för den globala ambassadören mot människohandel, och jag vet att det är många som har väntat på det beskedet och som välkomnar det.

Under debatten har jag också lyft en avgörande fråga, och det är varför det har tagit regeringen sju månader att återbesätta rollen som Sveriges globala ambassadör mot människohandel, detta trots att vi står i en tid där människohandeln särskilt för sexuella ändamål växer i Europa och globalt. Jag vill ändå hävda att regeringen har varit passiv och tyst och bidragit till att Sveriges röst inte har hörts lika tydligt i internationella organ i och med att rollen har stått tom.

Regeringen har som sagt äntligen bekräftat att rollen nu kommer att återbesättas. Jag vill fortfarande lyfta att jag tycker att det är bekymmersamt att det har tagit så lång tid och att man inte har lugnat alla dem som har varit oroad och som har engagerat sig i frågan och runt om i världen står upp för kvinnors rättigheter i de allra svåraste miljöerna.

Avslutningsvis hoppas jag, fru talman, att det inte ska ta ytterligare sju månader att få en ny person på plats i rollen som global ambassadör. Vi har inte råd med mer senfärdighet. Rollen förtjänar att bli permanent, och resurserna behöver utökas för att säkerställa ett fortsatt starkt svenskt engagemang mot exploatering av och övergrepp på människor som den grova organiserade brottsligheten står för.

Anf. 34 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Jag vill tacka Janine Alm Ericson och Linnéa Wickman för en jätte viktig debatt, och jag är lika otålig som interpellanterna när det gäller att tillsätta tjänsten som ambassadör mot människohandel.

Jag ser fram emot det, och jag ser fram emot fortsatta debatter som innebär att vi kan fortsätta att lyfta dessa viktiga frågor.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 7 Svar på interpellation 2023/24:844 om nattågen till Jämtland

Anf. 35 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Elisabeth Thand Ringqvist har frågat mig på vilket sätt jag kommer att agera för att säkerställa att nattågstrafiken till och från Jämtland kan fortsätta.

Regeringens utgångspunkt är att hela Sverige ska fungera. Villkoren för att leva, bo och verka i hela landet ska stärkas. Möjligheten att skapa sig ett gott liv, driva ett företag och i trygghet bilda familj bör finnas oavsett var man bor i landet. Transporter och resor är nödvändigt för att hela samhället ska fungera och utvecklas. Det är därför angeläget med en god tillgänglighet mellan landets olika delar.

Trafikverket har i uppdrag att ingå och ansvara för statens avtal om dels transportpolitiskt motiverad interregional kollektivtrafik, inklusive flygtrafik, som inte upprätthålls i annan regi och där det saknas förutsättningar för kommersiell drift, dels linjesjöfart till Gotland.

Som underlag för de upphandlingar som Trafikverket gör kartlägger myndigheten tillgängligheten mellan olika delar av landet. Baserat på dessa utredningar, det uppdrag myndigheten har samt de medel som finns avsatta i statens budget, har Trafikverket valt att handla upp nattågstrafik mellan Stockholm och Jämtland och mellan Stockholm och övre Norrland. Trafikverket har däremot inte handlat upp nattågstrafik till och från Göteborg med hänvisning till att det redan finns anslutande tågförbindelser som bedrivs på kommersiella grunder mellan Göteborg och Stockholm.

Det är Trafikverket som bedömer vilken tågtrafik som bör handlas upp för att skapa en god tillgänglighet mellan landets olika delar. Jag utgår från att de avtal som tecknas inte påverkar den kommersiella tågtrafiken mer än nödvändigt. Jag noterar också att Snälltåget undersöker möjligheterna

att bedriva nattågstrafik mellan Göteborg och Jämtland på kommersiella grunder under delar av året, vilket är ett välkommet initiativ.

Anf. 36 ELISABETH THAND RINGQVIST (C):

Fru talman! Jag tackar infrastrukturministern för svaret.

75 000 personer har i dag skrivit under det uppdrag som Linnéa Granqvist i Östersund startade när det blev känt att tågtrafiken från Göteborg till Duved och från Göteborg till Umeå skulle läggas ned.

Beskedet här i dag är ett dråpslag för Jämtland och Västerbotten, som under både vintersäsong och sommarsäsong lockar många västsvenskar. Det hämmar dessutom möjligheterna för jämtar och västerbottningar att på ett rimligt sätt ta tåget till västra Sverige för jobb, familjebesök och nöjen.

När nu Bra blir underleverantör till SAS riskerar tillgängligheten att ytterligare försämrats till dessa områden, och vi kan vara säkra på att biljettpriserna når nya rekordnivåer.

Låt mig kort beskriva vad det här handlar om. På linjer med oregelbunden beläggning är det svårt för en operatör att få ekonomin att gå ihop. I vårt avlånga och många gånger glest befolkade land är det därför nödvändigt att upphandla olika typer av trafik.

Lina Edström på SJ sa följande till SVT när nyheten presenterades för en månad sedan: "Vår förhoppning är att trafiken på den här sträckan ska upphandlas, men vi har inte fått gehör för det. Vi önskar att Trafikverket och regeringen väljer att se över det igen."

Jag inledde med att artigt säga att jag tackade för svaret på min ganska raka fråga om hur statsrådet skulle agera för att säkerställa att nattågstrafiken till Jämtland kan fortsätta. Men jag tror inte att någon av alla dem som tittar på svaret nu, och som har skrivit under uppdraget för att kanalisera en frustration för att regeringen inte lyssnar, kan förstå svaret.

Egentligen kokar detta ned till följande: Trafikverket gör kartläggningar av tillgängligheten mellan olika delar av landet, tittar på hur mycket som finns i budgeten och upphandlar när det behövs. Men eftersom det finns fungerande tågtrafik mellan Göteborg och Stockholm behövs ingen trafikupphandling.

Jag förstår att infrastrukturministern inte kan svara på annat sätt. För det stod svart på vitt i gårdagens budget att regeringen anslår 194 miljoner mindre till Trafikverket än vad man har begärt för att upphandla trafik.

Centerpartiet förstår i själen att det är helt avgörande att man kan resa på ett rimligt sätt genom hela landet. Där det finns räls ska den användas. Nattågen är oersättliga på de långa sträckorna. Därför vill vi att Trafikverket ska upphandla sträckorna Göteborg–Duved och Göteborg–Umeå. Och självklart anslår vi medel i vår budget för att det ska ske. Självklart kommer vi att säkerställa att tågtrafiken på nätterna mellan Stockholm och Duved kommer att fortsätta även efter nästa år.

Vi vill för övrigt få till en fungerande infrastruktur i hela landet med satsningar på underhåll av vägar, att arbetet med stambanor återupptas, att det sker investeringar i nödvändiga spår för industrin och att regeringen omedelbart tillsätter en infrastrukturberedning så att vi gemensamt mellan partierna tar ansvar för att flyg, tåg, väg och båt fungerar. Människor ska kunna lita på att resorna fungerar. Det är viktigt för familjer och för alla typer av företag och företagare.

Jag ställer återigen min fråga till statsrådet: På vilket sätt kommer statsrådet att agera för att säkerställa att nattågstrafiken till Jämtland kan fortsätta på ett rimligt sätt?

Anf. 37 KALLE OLSSON (S):

Fru talman! Jag tackar Elisabeth Thand Ringqvist för en viktig interpellation. Den här debatten handlar om SJ:s beslut att sluta köra nattåg på sträckan Göteborg–Jämtland. Men det går inte att dagen efter budgetpropositionens avlämnande bortse från att det i budgeten för nästa år saknas medel för att fullt ut kunna finansiera de statliga trafikavtalen, vilket bland annat hotar den populära och viktiga sträckan mellan Stockholm och Jämtland.

Vi talar alltså inte längre om bara en nedlagd nattågssträcka, utan risken är överhängande att vi talar om två. Här förväntar jag mig svar från statsrådet. Statsrådet måste rimligen ha haft en idé om vad som ska hända när de efterfrågade medlen inte tillskjuts, precis som den S-ledda regeringen en gång i tiden hade en idé när man gjorde en riktad satsning för att just rädda nattågen.

Beskedet att SJ slutar köra på sträckan Jämtland–Göteborg slog ned som en bomb hemma i min valkrets. Nästan lika stor blev faktiskt förvåningen när statsrådet strax därefter viftade undan frågan om vad regeringen kan göra för att rädda trafiken. Den lätthet med vilken ministern avfärdade frågan står i skarp kontrast till den kämparanda som många jämtar och andra har visat sedan dess. Som vi hörde här är det långt över 70 000 personer som har undertecknat uppropet om att rädda nattågen.

I den numera återuppväckta Facebookgruppen Nattåget Jämtland fångar Anna-Karin Johansson den känsla som hon, jag och många med oss känner. Anna-Karin skriver: ”Vi har på så många sätt sämre service här uppe i glesbygden. Vi betalar också skatt och har önsknings. Vi vill kunna resa liksom att turister, släkt och vänner på enkel sätt ska kunna ta sig hit.”

Fru talman! År 2024 borde vi inte lägga ned tåglinjer i vårt land, utan vi borde snarare öppna nya, bättre och snabbare tåglinjer för att binda ihop Sverige och för att möta behovet av hållbara transporter.

Hela soppan med nattågen visar hur ett systemfel har fått breda ut sig, hur kortsiktiga ekonomiska intressen tillåts trumfa över mycket större och viktigare samhällsintressen och hur politiken drar sig undan när man behöver den som allra mest. Ännu mer blir det så när vi talar om att SJ är ett helägt statligt bolag. Det finns absolut skäl att fråga sig vad SJ gör för att få fler att vilja resa med deras nattåg. Att träda in i en nattågskupé är lite grann som att kliva in i en tidsmaskin och åka bakåt i tiden. Men SJ är, som sagt, inte vilket bolag som helst, utan det är hela Sveriges tågbolag, och det är regeringen som ytterst ansvarar för hur bolaget verkar och agerar.

Från ett jämtländskt perspektiv är det tydligt att vi rör oss allt längre bort från de transportpolitiska målen som talar om en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning i hela landet. Var ligger det samhällsekonomiskt effektiva i att skära av Jämtland från övriga landet? Var ligger det hållbara i att dra bort det klimatmässigt överlägset bästa alternativet tåg för fjärrresor i vårt land?

Fru talman! Vi är många som undrar och är oroliga: Utöver indraget nattåg till Jämtland, kan jämtarna också vänta sig att nattågen från Stock-

holm försvinner? Vad var statsrådets idé när han valde att inte tillskjuta de medel som Trafikverket efterfrågat för att kunna fortsätta att köra bland annat nattågen mellan Stockholm och Jämtland?

Anf. 38 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Jag vill tacka för ledamöternas engagemang i en för många angelägen fråga. Elisabeth Thand Ringqvist tar upp Linnéa Granqvists engagemang med 75 000 namnunderskrifter. Jag ska träffa Linnéa senare i månaden för att tala med henne och ta emot denna namninsamling. Jag ser positivt på engagemanget.

Jag vill ändå upprepa det jag sa om att en annan aktör, Snälltåget, undersöker möjligheten att bedriva nattågstrafik mellan Göteborg och Jämtland på kommersiella grunder. Det är ett välkommet initiativ. Vi vet ännu inte utfallet av den sondering som det bolaget genomför just nu, men det indikerar att sträckan inte är ointressant för att bedriva nattågstrafik på kommersiell grund. Det är förstås något som jag kommer att följa noga i det fortsatta arbetet som det enskilda bolaget gör.

Frågor om SJ:s beslut och SJ:s operativa verksamhet är något för SJ att besvara. SJ verkar på kommersiella grunder på en avreglerad järnvägsmarknad, och det åligger inte mig som statsråd att ha synpunkter på vilka affärsmässiga beslut som bolaget fattar.

Ledamöterna känner till att budgetpropositionen är ett utfall av omfattande budgetförhandlingar. Även om inga ytterligare medel har tillskjutits i årets budget finns det redan, genom tidigare beslut avseende budgetpropositionen för 2022, drygt 1 miljard kronor för att finansiera statens trafikavtal för 2025, vilket är 48 miljoner kronor mer än för 2024. Jag vill att det ska vara känt för ledamöterna i diskussionen om budgeten för den upphandlade trafiken.

På tal om den upphandlade trafiken, fru talman, är det Trafikverket som har i uppdrag att ta ansvar för statens avtal om transportpolitiskt motiverad interregional kollektivtrafik inklusive flygtrafik inte upprätthålls i annan regi och det saknas förutsättningar för kommersiell drift. Men jag noterar att det nu finns ett bolag som sonderar förutsättningarna att driva nattågstrafik på kommersiell grund.

Det besked som jag i dag har gett, som ledamoten antyder är ett dråpslag, är att vi följer den här sonderingen. Vi ser hur utvecklingen kommer att fortsätta, och vi sätter stort värde på det engagemang som finns. Det är viktigt med ett transportsystem som håller ihop och där man kan resa till olika delar av landet.

Jag tycker att det är positivt att ledamoten Thand Ringqvist tar upp flygets betydelse. Jag noterar hennes oro för den ändring som två flygbolag, SAS och Bra, har tillkännagett i veckan. Det är förstås också någonting som regeringen följer, men det är för tidigt att dra slutsatser i det här läget. Vi behöver analysera detta och se vad de planerna innebär för inrikesflyget innan vi kan dra några slutsatser. Men det är förstås angeläget att följa även den utvecklingen.

Anf. 39 ELISABETH THAND RINGQVIST (C):

Fru talman! Jag förstår att statsrådet Carlson har svårt att ge ett konkret svar på frågan, och jag vet att statsrådet bryr sig om att hela Sverige ska leva. Men statsrådet har en regering som inte vill gå från ord till handling

och som inte har förmåga att prioritera de faktiskt små medel som behövs för att denna avgörande pulsåder ska fungera.

SJ har tidigare i höst kommenterat att hälften av resenärerna på nattågen till och från Jämtland åker med vagnarna som än så länge körs från och till Göteborg. Men linjen är trots det olönsam!

Jag kan förstå att det är svårt att få ekonomi på linjen när SJ inte kan släppa biljetter i tid därför att Trafikverket inte har koll på när banarbetena är klara.

Följande stod att läsa på SJ:s hemsida förra hösten: Normalt släpper SJ sina vinterbiljetter i slutet av september, men på grund av en försenad tågplan från Trafikverket har det inte blivit så i år. Men nu meddelar SJ att resenärerna kan börja boka sina decemberresor från den 9 november. Då släpps biljetter för perioden 11 december till och med 12 mars.

Sex veckor före jul och nyår kunde man alltså inte boka ett nattåg. Det är klart att underlaget och lönsamheten på en linje påverkas av att bokningen blir så pass dålig.

Det hade inte blivit bättre i våras, för då stod det så här: Måndagen den 3 juni planerar vi att släppa avgångarna för perioden 19 till 27 juni.

Då var det alltså 16 dagar i förväg man fick veta om man över huvud taget kunde boka tåg. Och i dag finns det inga datum för när det går att boka biljetter för jul och nyår.

Jag vet det här eftersom jag reser fram och tillbaka till Åre kontinuerligt.

Den här typen av framförhållning gör det svårt att välja tåget när man planerar en långresa eller att ens se Jämtland som ett alternativ för sin fritids- eller affärsresa.

Statsrådet redogjorde för att det finns fungerande linjer mellan Göteborg och Stockholm på kommersiella grunder. Det verkar vara ett av skälen till att strypa nattågen från Göteborg upp till Duved.

Den som har försökt att boka nattåg från Stockholm till Östersund/Åre/Duved eller från dessa destinationer till Stockholm under säsong – och säsongen är numera hösten, vintern och sommaren – vet att det är helt omöjligt om man inte är ute i väldigt god tid, vilket är svårt när det inte finns någon tidtabell att boka på eftersom Trafikverket lämnar så dåliga prognoser.

Mot bakgrund av detta är det helt obegripligt hur det ska fungera att dubbelt så många ska få plats på de tåg som går mot Jämtland på nätterna.

Det är väldigt bra att ledningen för Snälltåget utreder om det är möjligt att köra, men de har sagt ett till två nattåg i veckan från Göteborg under högsäsong. Det kommer inte att hjälpa alla som bor och jobbar i Jämtland att lyckas med det.

På vilket sätt bedömer statsrådet att nattågstrafiken över huvud taget ska fungera för alla som vill ta tåget till Östersund och Jämtlandsfjällen?

Anf. 40 KALLE OLSSON (S):

Fru talman! Det här är verkligen en dystert debatt. Jag hör statsrådet säga att han sätter stort värde på det engagemang som finns i den här frågan. Det finns verkligen, men engagemang finansierar inga tåglinjer. Det kräver att regeringen presterar i budgeten, vilket man alltså inte har gjort. Det saknas 200 miljoner, och Trafikverket har varit glasklart med vad konsekvenserna blir om de här pengarna inte kommer fram.

Nedläggningen av nattågstrafiken faller in i en trend. Vi i Jämtland har fått vänja oss vid kontinuerligt försämrade kommunikationer till och från länet. Ja, det slår mot våra näringar, inte minst mot besöksnäringen. Men det handlar inte bara om att vi ska kunna frakta människor till och från våra skidorter utan om våra möjligheter, möjligheterna för oss som faktiskt bor i Norrlands inland att resa och ha förbindelse med övriga landet på ett rimligt sätt. Det är något mycket fundamentalt i detta. Den här debatten handlar inte om fräcka höghastighetståg eller snajdiga elflyg utan om våra möjligheter att ta oss till Sveriges största och näst största stad.

Regeringen vet som sagt mycket väl vad konsekvenserna blir om det inte tillskjuts mer medel, vilket alltså inte görs. Trafikverket har varit tydligt – då riskeras nattågen mellan Stockholm och Jämtland. Ändå väljer man att göra det. Stå upp för din politik, Andreas Carlson! Sluta gömma dig bakom Trafikverket, och stå upp för prioriteringarna som ni har gjort!

Apropå prioriteringar har vi precis fått en budget på riksdagens bord. I den ligger det 30 miljarder i sänkta skatter för nästa år. 30 miljarder! Trafikverket har i det sammanhanget begärt rätt blygsamma summor för att säkra trafiken.

Tycker verkligen infrastrukturministern att det är en rimlig prioritering att kraftigt försämrade kommunikationerna till och från Jämtland samtidigt som man kastar miljard efter miljard på de allra rikaste?

Anf. 41 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Jag vill faktiskt tacka Elisabeth Thand Ringqvist för att hon kommer in på ett av grundproblemen med tillförlitligheten i den svenska järnvägstrafiken, nämligen att den under lång tid varit väldigt eftersatt. Det har varit eftersatt underhåll. Det har varit eftersatt i fråga om att ge framförhållning till tågoperatörerna. Detta beror till stor del på att man under decennier inte har gjort vad som krävts för att underhålla järnvägen och även vägarna.

Att Trafikverket förra hösten hade svårt att komma fram med tågplaner i tid berodde också på omständigheter med ett nytt tågtidtabellssystem, MPK. Det har man kommit till rätta med nu. Man arbetar väldigt nära branschen för att ge bättre framförhållning som lever upp till lagstiftningens och hela direktivets krav, men man ska kunna förvänta sig bättre framförhållning. Jag personligen är inte nöjd med en framförhållning som lever upp till lagstiftningens krav. Man skulle kunna förvänta sig ännu längre framförhållning, precis som ledamoten är inne på. Men det förutsätter ju att vi har en robust och tillförlitlig infrastruktur i botten och att man gör banarbeten på ett sätt som stör trafiken så lite som möjligt.

Här fanns det förslag från den tidigare alliansregeringen, som båda våra partier ingick i, att man skulle ta mer hänsyn till tid i spår. Det fanns förslag i utredningar som låg på den förra regeringens bord, men de avskrevs.

Man gjorde inte tillräckligt för tio år sedan för att få ett bättre fungerande underhåll av järnvägen. Det är grundproblemet med framförhållning och att underhållsarbete ska ta så lite tid i anspråk som möjligt.

Då kommer vi tillbaka till det Kalle Olsson säger – att det inte handlar om fräcka höghastighetståg. Det gör det i någon mening visst, fru talman. Man har ju valt fräcka höghastighetståg och stora projekt som har legat långt fram i tiden i stället för att prioritera upprustning av befintlig järnväg så att man kan ha god framförhållning för bokning av biljetter och ge bra

förutsättningar för de aktörer som driver trafik på en infrastruktur som i stora delar är över 100 år gammal och har mycket stora underhållsbehov.

Det beslut som regeringen fattade om att avbryta planerna för nya stambanor för höghastighetståg innebar enligt Riksrevisionen en besparing på 163 miljarder kronor i in-teckningen av framtida planer. Samtidigt har vi en underhållsskuld för järnvägen på drygt 90 miljarder kronor.

Det handlar alltså visst om vilka prioriteringar man har gjort. Detta har inte uppstått ur ett vakuum, utan det är en konsekvens av att infrastrukturen har prioriterats ned av tidigare regeringar. Detta ändrar vi på nu. Vi går från ord till handling. Vi ökar infrastrukturen med cirka 200 miljarder kronor. Det är den största satsningen på infrastruktur i modern tid.

Det här kommer att innebära att vi under planperioden kan återta allt eftersatt underhåll på vägsidan, vilket är en angelägen fråga för hela landet, inte minst i Jämtland. Detta vet Kalle Olsson och jag, som har debatterat denna fråga tidigare. Vi som har färdats på vägarna i Jämtland har sett hur skicket på dem är, så det är en viktig del.

Att underhållet av järnvägen också prioriteras upp nu och att vi så att säga maxar hur mycket man kan lägga på järnvägsunderhåll tror jag också är ett välkommet besked. Den situation vi står i nu är dock inte något som har uppstått ur ett vakuum, utan det är en följd av att infrastrukturen har varit nedprioriterad. Detta ändrar vi på nu för att man ska kunna lita på järnvägen i Sverige.

Anf. 42 ELISABETH THAND RINGQVIST (C):

Fru talman! Min poäng med att beskriva hur svårt det var att boka en resa förra året var att säga att det måste ha varit ett dåligt år, givet hur svårt det var att boka. Att fatta beslut om nedläggning och säga att tåglinjen inte är lönsam är obegripligt. Man borde åtminstone ha ett genomsnittsår för att förstå detta.

Sedan låter det som att det är enorma kostnader. Det är svårt att veta, för SJ har inte beskrivit exakt hur mycket man har gått med förlust, men vi kan göra en jämförelse med den subvention som i dag ligger på nattåget mellan Stockholm och Östersund, Åre och Duved. Det är 20 miljoner, så det är kanske 20 eller 30 miljoner som skulle behövas även för Göteborg. Det är summor som är rimligt små i förhållande till vilket enormt värde de bidrar till, för att få en del av landet som ligger långt borta att fungera bra.

Jag upprepar att Centerpartiet vill att Trafikverket ska upphandla Göteborg–Duved och Göteborg–Umeå, och i vår budget anslår vi självfallet de medel som behövs för att detta ska ske. Vi kommer självfallet också att ta strid för att säkerställa att nattågen, som ofta har varit hotade även från Stockholm till Östersund, Åre och Duved, kommer att fortsätta gå.

Anf. 43 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Jag vill tacka för denna debatt.

När det gäller ledamotens kommentar om att beslutet från SJ är obegripligt är det som sagt SJ som får svara på det. Man har fattat ett beslut på kommersiell grund och utifrån en egen affärsmässig analys. Det ankommer inte på ett enskilt statsråd att kommentera detta.

Vad gäller vägen framåt sätter jag som sagt stort värde på engagemanget och tackar för det. Det ska bli intressant att se de olika partiernas budgetmotioner. Det är Trafikverket som bedömer vilken tågtrafik som

Prot. 2024/25:8
20 september

Svar på
interpellationer

bör handlas upp för att skapa en god tillgänglighet mellan landets olika delar, och jag utgår från att de avtal som tecknas inte påverkar den kommersiella trafiken mer än nödvändigt.

Jag har, fru talman, varit inne på att det finns ett annat bolag som nu sonderar och undersöker möjligheten att bedriva nattågstrafik mellan Göteborg och Jämtland. Vi vet ännu inte vad utfallet blir, fru talman, men detta indikerar i alla fall att det inte är ointressant att pröva möjligheten att driva nattågstrafik på kommersiell grund.

Innan det står klart vad sonderingen leder till tänker jag inte kommentera mer än så, men vi följer förstås utvecklingen. Jag kommer också att träffa Linnéa Granqvist om några veckor och ta emot den namninsamling som många har skrivit under.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 8 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Motioner

med anledning av prop. 2023/24:158 Ändrad åldersgräns för avgiftsfri tandvård

2024/25:43 av Karin Rågsjö m.fl. (V)

2024/25:107 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S)

2024/25:141 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP)

med anledning av skr. 2023/24:157 Riksrevisionens rapport om statens skydd av hotade personer

2024/25:126 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C)

§ 9 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 19 september

2024/25:17 Bostadspolitiska åtgärder och statsstödsregler

av Markus Kallifatides (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2024/25:18 Nya varsel på Arbetsförmedlingen

av Serkan Köse (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister Mats Persson (L)

2024/25:19 Kornas rätt till naturligt beteende

av Rebecka Le Moine (MP)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:20 Avveckling av Bromma flygplats

av Kadir Kasirga (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2024/25:21 Säker och hållbar tillgång till mineral och metaller
av *Isak From* (S)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2024/25:22 Rasism och antidemokratiska strömningar
av *Annika Strandhäll* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:23 Anonym påverkan

av *Annika Strandhäll* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:24 Grön omställning

av *Annika Strandhäll* (S)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

Prot. 2024/25:8

20 september

§ 10 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 19 september

2024/25:43 Samarbetsavtal med Palestinas rättsliga institut

av *Pontus Andersson Garpvall* (SD)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:44 Tullar på elbilar

av *Fredrik Olovsson* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:45 Regeringens ståndpunkt avseende betyget F

av *Camilla Hansén* (MP)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

2024/25:46 En ny arbetsmiljöstrategi

av *Johanna Haraldsson* (S)

till statsrådet Paulina Brandberg (L)

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 11.04.

Sammanträdet leddes av tredje vice talmannen.

Vid protokollet

TUULA ZETTERMAN

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Anmälan om vice ordförande i utskott	1
§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 3 Svar på interpellation 2024/25:3 om tandvården för 19–23-åringar	2
Anf. 1 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	2
Anf. 2 EVA LINDH (S)	3
Anf. 3 ANNA VIKSTRÖM (S)	4
Anf. 4 ADRIAN MAGNUSSON (S)	4
Anf. 5 TREDJE VICE TALMANNEN	5
Anf. 6 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	5
Anf. 7 EVA LINDH (S)	6
Anf. 8 ANNA VIKSTRÖM (S)	7
Anf. 9 ADRIAN MAGNUSSON (S)	8
Anf. 10 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	8
Anf. 11 EVA LINDH (S)	9
Anf. 12 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	10
§ 4 Svar på interpellation 2023/24:771 om införande av ekocid som ett internationellt brott	11
Anf. 13 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	11
Anf. 14 LINNÉA WICKMAN (S)	11
Anf. 15 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	12
Anf. 16 LINNÉA WICKMAN (S)	13
Anf. 17 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	14
Anf. 18 LINNÉA WICKMAN (S)	15
Anf. 19 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	15
§ 5 Svar på interpellation 2023/24:772 om könsapartheid	16
Anf. 20 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	16
Anf. 21 ALEXANDRA VÖLKER (S)	17
Anf. 22 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	17
Anf. 23 ALEXANDRA VÖLKER (S)	18
Anf. 24 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	19
Anf. 25 ALEXANDRA VÖLKER (S)	19
Anf. 26 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	20
§ 6 Svar på interpellationerna 2023/24:776 och 777 om Sveriges ambassadör mot människohandel	21
Anf. 27 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	21
Anf. 28 LINNÉA WICKMAN (S)	22
Anf. 29 JANINE ALM ERICSON (MP)	23

Anf. 30 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	24	Prot. 2024/25:8
Anf. 31 LINNÉA WICKMAN (S)	25	20 september
Anf. 32 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	26	-----
Anf. 33 LINNÉA WICKMAN (S)	26	
Anf. 34 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	27	
§ 7 Svar på interpellation 2023/24:844 om nattågen till		
Jämtland	27	
Anf. 35 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	27	
Anf. 36 ELISABETH THAND RINGQVIST (C).....	28	
Anf. 37 KALLE OLSSON (S)	29	
Anf. 38 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	30	
Anf. 39 ELISABETH THAND RINGQVIST (C).....	30	
Anf. 40 KALLE OLSSON (S)	31	
Anf. 41 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	32	
Anf. 42 ELISABETH THAND RINGQVIST (C).....	33	
Anf. 43 Statsrådet ANDREAS CARLSON (KD)	33	
§ 8 Bordläggning.....	34	
§ 9 Anmälan om interpellationer.....	34	
§ 10 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	35	
§ 11 Kammaren åtskildes kl. 11.04.....	35	